

ΝΕΑ ΦΟΡΜΙΓΕ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ "ΩΔΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ"

ΕΤΟΣ Α'. ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1921

Ἰδρυτής | Κ. Α. ΨΑΧΟΣ
Ἰδιοκτήτης

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 5-6-7

Διευθύνται:

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ
Ε. Α. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γραφεῖα

Ὁδὸς Ἀγίου Μελετίου
Τέρμα Ἀχαρνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

Ἐτησίᾳ — Ἐξάμηνος
Ἐσωτερικοῦ . . . . . δρ. 20 δρ. 12
Ἐξωτερικοῦ . . . . . φρ. 25 φρ. 15
Ἀμερικῆς . . . . . δολ. 5 δολ. 3

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΟ «ΩΔΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

Ἐν τῷ 3ῳ τῆς «Νέας Φόρμιγγος» φύλλῳ ἐδημοσιεύσαμεν τὸ Συνοδικὸν γράμμα, δι' οὗ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνώρισεν τὸ «Ὁδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς». Ἐκ καθήκοντος δημοσιεύομεν ἐν τῷ παρόντι φύλλῳ καὶ τὸ βαρυσήμαντον Πιττάκιον τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀειμνήστου Μητροπολίτου Προύσης κυροῦ Δωροθέου, διὰ τοῦ ὁποίου πρὸ ἔτους διεβιβάσθησαν τῷ κ. Κ. Ψάχῳ αἱ εὐχαὶ καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Μητρὸς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄριθ. Πρωτ.
782

Ἐντιμολογιώτατε κ. Κ. Α. Ψάχε, Ἀρχῶν Μουσικοδιδάσκαλε καὶ Κληρικῆ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀδελφῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὴν περισπούδαστον ἡμῖν αὐτῆς Ἐντιμολογιότητα ἐκ ψυχῆς εὐχόμενοι εὐλογοῦμεν. Ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολὴν τῆς ἀγαπητῆς Ἐντιμολογιότητος αὐτῆς, δι' ἧς ἀγγέλλει ἡμῖν τὴν ἰδρυσιν ὑπ' αὐτῆς «Ὁδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς» πρὸς αὐτοτελῆ συνέχισιν τῆς προηγουμένης ἐν τῷ Ὁδεῖῳ Ἀθηνῶν ἐργασίας αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀσμενοὶ οὖν ἐπὶ τούτῳ προαγόμεθα διαβιβάσαι αὐτῇ τὰς εὐχὰς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, συγχαίροντες μὲν αὐτῇ ἐπὶ τῷ ἀκαταβλήτῳ αὐτῆς ζήλῳ πρὸς μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ παραδεδομένου πολυτίμου μουσικοῦ θησαυροῦ, ἐπευχόμενοι δὲ ὀλοφύχως κραταίωσιν καὶ πᾶσαν εὐδόωσιν καὶ εὐδοκίμησιν τῷ ἐπ' αἰσίῳ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οὐσιάντι ὑπ' αὐτῆς ἰδιαίτερω τούτῳ μουσικῷ φντωρῷ τῇ εὐλογίᾳ καὶ ἐνισχύσει τῇ παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη τῆς ἀγαπητῆς Ἐντιμολογιότητος αὐτῆς εἴησαν ὡς πλεῖστα, ὑγιεινὰ καὶ εὐφρόσυνα.

1920 Φεβρουαρίου 19

Ὁ Τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
καὶ ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης
Ο ΠΡΟΥΣΗΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΠΟΙΑΙ ΑΙ ΕΝ Τῷ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑῶ
ΘΕΣΕΙΣ ΤῶΝ ΜΟΥΣΙΚῶΝ ΧΟΡῶΝ

Φιλέμουσος ἀναγνώστης τῆς «Νέας Φόρμιγγος» ἐπιστέλλει μοι τὰ ἑξῆς:

» Ἀνέγνωσα τὸ περὶ Ἀμβωνος ἄρθρον σας καὶ σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς, διότι πολλὰ ἐξ αὐτοῦ ἔμαθον. Σὰς παρακαλῶ ὅμως νὰ μοῦ λύσητε μίαν ἀπορίαν. Λέγετε ὅτι διατάχθησαν οἱ χοροὶ νὰ κατέλθωσιν ἀπὸ τοῦ Γυναικωνίτου εἰς τὰς ἐν τῷ κυρίῳ ναῶ θέσεις των. Ποῖαι ὅμως εἶναι αἱ θέσεις αὐταί; Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν οἱ χοροὶ εἶναι κολλημένοι εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους, εἰς ἄλλους δὲ ναοὺς δὲν εἰσεύρω ποῦ. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἄρα γε ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ποῦ ἦσαν τοποθετημένοι οἱ χοροί; Ἡ μήπως ὁ ἅγιος Μητροπολίτης, καταβιβάσας ἐκ τοῦ Γυναικωνίτου τοὺς χοροὺς, ἠθέλησε νὰ διορθώσῃ ἐν ἄτοπον διὰ μεγαλειτέρου ἀτόπου; Ἡ στραβὰ 'ναι τ' ἄρμενα, ἢ στραβὰ ἄρμενίζουμε!

Ἐλεῖ πληρέστατον δίκαιον ὁ γράφων. Αἱ θέσεις τῶν δύο χορῶν δὲν εἶναι εἰς τοὺς τοίχους. Ἀνάκασθεν τὰ στασίδια τῶν ἱεροψαλτῶν μετὰ τῶν ἀναλογίων, οἱ χοροὶ δηλονότι, ἀποτελοῦσι διὰ μὲν τὸν δεξιὸν χορὸν συνέχισιν τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, μεσολαβοῦντος ἐνὸς στασιδίου, τοῦ λεγομένου Παραθρονίου (γεδέκι), διὰ δὲ τὸν ἀριστερὸν χορὸν συνέχισιν τοῦ Ἀμβωνος, μεσολαβοῦντος τοῦ Ἀντιθρόνου. Διότι, ὅταν οἱ χοροὶ ἐχωρίσθησαν εἰς δύο, δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, ὁ Ἀμβων — ὡς ἔγραψα — μετετέθη πρὸς τὰ ἀριστερά, ὁ Θρόνος πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐν συνεχείᾳ δ' αὐτῶν καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν Βῆμα οἱ δύο χοροὶ ἐπὶ βάθρων πάντοτε, κατὰ ἐν μέτρον σχεδὸν ὑψηλοτέρων ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Καὶ τοῦτο, οὐ μόνον διότι ὁ ἀρχαῖος Ἀμβων ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐφαλλον οἱ χοροὶ ἦτο ὑψηλότερος, ὥστε οἱ ψάλλται καὶ θεατοὶ νὰ ἦναι καὶ εὐκρινῶς νὰ ἀκούωνται, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἀκουστικούς, καθόσον τὸ ὑπὸ τὸ βάθρον κενὸν διὰ τῆς ἀποδομιμένης ἡχοῦς συντελεῖ εἰς μεγέθυνσιν τοῦ ἡχου. Μόνον εἰς τὰς μονὰς καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγίου Ὄρου, τῶν ὁποίων οἱ ναοὶ ἔχουσι σχῆμα Σταυροῦ, ὑπάρχει ὡς ἐκ τοῦ σχήματος διαφορὰ τις, τῶν χορῶν ἐχόντων θέσιν ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ ἱερὸν Βῆμα βάσεων τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ κέρατος καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ Θρόνου καὶ τοῦ Ἀντιθρόνου, ἀμφοτέρων τούτων εὐρισκομένων ἐπὶ τῶν ἑτέρων βάσεων τῶν πρὸς τὸν κυρίως ναὸν ἰδίων κεράτων.

Τώρα, ποῖαι εἶναι αὐτῇ ἡ ἀρχαία διάταξις, καθ' ἣν οἱ χοροὶ, πρέπει νὰ ἦναι κολλημένοι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ναῶν καὶ ἰδίως τῶν μεγάλων, ἐγὼ τοῦλάχιστον τὴν ἀγνοῶ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ὁδεῖον Ἐθνικῆς Μουσικῆς.
- Ποῖαι αἱ ἐν τῷ κυρίῳ ναῶ θέσεις τῶν μουσικῶν χορῶν (Κ. Α. Ψάχου).
- Ἐκκλησία. — Πρὸς τὴν αὐτοτελείαν (Ν. Μανούση). — Ἡ Ἱερά Μητρόπολις ἀπαγορεύει τὰς ἀγρυνίας; (Κ. Α. Ψάχου).
- Μουσικαὶ διαχύσεις οἰκιακαὶ (Μ. Ι. Γεδεών).
- Τίς ὁ προσήκων τρόπος τῆς διὰ τοῦ πενταγράμμου γραφῆς τῶν ἡχῶν τῆς Βυζαντ. μουσικῆς (Κ. Α. Ψάχου).
- Ἡ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ναῶν ἀπεμπόλισις τῆς Βυζαντ. μουσικῆς (Μ. Παπαθανασοπούλου).
- Οἱ ἐναρμονισταὶ τῆς Βυζ. μουσικῆς (Κ. Α. Ψάχου).
- Κριτικὴ. — Συναντῖαι Μπετόβεν Νίκου Βεργωτῆ).
- Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδεῖου.
- Εἰδήσεις.
- Βιβλιογραφία.
- Ζητήματα. — (Ὁ ἠλεκτροφωνισμὸς τῶν ναῶν καὶ ἡ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος. — Τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν ἐν χρεωκοπίᾳ; — Αἱ νέαι εὐχαὶ. — Μακκιαβελικαὶ παρακρούσεις).
- Μοσικὴ. — Δημῶδη ἤματα Διδυμοτείχου (* Ἀκρίτα Ἀδάμ).

Πιθανὸν ὡς λόγος τοῦ ἀτόπου τούτου νὰ προβληθῇ, ὅτι κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ὁ γῶρος δὲν ἐπαρκεῖ καὶ συνεπῶς ὅτι οἱ χοροὶ ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῶσιν ἄλλοθί που. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἐπαρκὴς δικαιολογία. Αἱ τελεταὶ τῶν Βυζαντινῶν ὑπερῆχον εἰς λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, διότι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Ἀυτοκράτορες ἀπετέλουν μέλη τῶν χορῶν, ἔστιν ὅτε καὶ συμπάλλοντες. Πρέπει δὲ καλῶς νὰ νοηθῇ, ὅτι ἡ κατ' ἐπιβεβλημένην ἔθνικὴν ἀνάγκην ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν Βυζαντινὴν δόξαν καὶ εὐκλειαν δὲν θὰ συντελεσθῇ διὰ μόνης τῆς χρήσεως κιτρίνων σημαίων καὶ μεγάλων δικεφάλων σημάτων. Ἄν ὑπῆρχέ τι, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν κυριωτέραν θέσιν κατὰ τὰς τελετὰς ἐκείνας, τοῦτο ἦσαν οἱ μουσικοὶ χοροὶ, οἵτινες, ὡς ἐκπροσωποῦντες ὀλόκληρον τὸν λαόν, πρέπει νὰ ἦναι τοποθετημένοι εἰς θέσιν περιβλεπτοῦ, ἵνα οὐ μόνον ἀκούωνται, ἀλλὰ καὶ βλέπωνται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιασματος, ἐπιβαλλόμενοι καὶ διὰ τῆς μελωδίας των καὶ διὰ τοῦ σχήματός των καὶ διὰ τῆς εὐπρεποῦς στάσεώς των.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βυζαντινῆς Ἀυτοκρατορίας οἱ Ἀρχιερεῖς, ὑποκαταστήσαντες ἐν τῷ ναῶ τοὺς Ἀυτοκράτορας, ὀφείλουσιν ὁσέως χοροστατοῦσιν (αὐτὸ δὲ τὸ χοροστατεῖν, τί ἄλλο σημαίνει;) αὐτοὶ οὗτοι νὰ ψάλλωσιν ὀρισμένα τῶν ἀκολουθιῶν μέρη, ὅπως λ. χ. τὴν Τιμωτέραν, τὴν ἐννάτην Ὁδὴν, τὰ Ἐξαποστειλάρια κλπ., ὡς ἀποτελοῦντες καὶ αὐτοὶ μέρος τῶν χορῶν. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν ὁ Ἀρχιερεὺς, ἐν ᾧ λέγει ὅτι χοροστατεῖ, νὰ ἴσταιται ἐπὶ τοῦ Θρόνου

λοτρίας αισθητικής, ἐν ἣ ὄρθην διαλάμπει ὁ πολιτισμός. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δὲ ταύτῃ πεποιθώς ἀναφωνῶ ὄχι, μοριακὴς ἔχει! Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος μετὰ τοῦ περιουσίου λαοῦ του καὶ τῆς ἐκθαμβούσης ιστορίας του οὐδέποτε θὰ διαφθαρεῖ ἀλλὰ θὰ μνηστῆται πᾶσαν ἐκπολιτιστικὴν πρόσοδον καὶ θὰ διατηρῆ ἀκεραίως καὶ ἀναλλοιώτως τὰς ἱεράς αὐτοῦ παρακαταθήκας. Θὰ ἔχη δ' ἀκμαῖον τὸ αἰσθητικὸν τῆς ἐνότητος τῆς φύλης καὶ ἀνεξαρτησίας καὶ θὰ φυλάττει ἀδεηλώτως τὰς παραδόσεις του, ἐφ' ὧν ἀναπαύεται ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἠθική, ἐνσαρκούται δὲ ἡ ἰδέα τῆς γιγαντώσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἰδεώδους πολιτισμοῦ.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ἱατρός
Υψηλῆς τῆς Λαρυγγολογίας, Ρινολογίας, Ὄτο-
λογίας κ.λ.π.

ΟΙ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΒΙΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἔχει ἀπὸ τίνος τὸ ἀτύχημα νὰ χρησιμεύῃ εἰς μουσικολογούντας τινὰς ὡς μέσον ἐπιδείξεως γνώσεων, ἀλλὰ κυρίως διαφημίσεως τοῦ χειρίστου εἶδους. Δὲν ἔμεινεν ἐπιτήδειος εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ τὸν νοῦν νὰ μὴ διήλθεν ἡ ἰδέα συρραφῆς μιᾶς ἐκ τοῦ παρακρήμα διατριβῆς περὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, διὰ τῆς ὁποίας νὰ προσπαθῆ ν' ἀποδείξῃ ἄλλος μὲν, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε πρᾶγμα ἀπηρχαιωμένον, ἄλλος δὲ εἶνε Τουρκικὴ, ἄλλος δὲ πρέπει νὰ ἐναρμονισθῆ, ἄλλος δὲ πρέπει νὰ κωδικοποιηθῆ διὰ τοῦ πενταγράμμου καὶ ἄλλος ἄλλα ἄρρητ' ἀθέμιτα. Τῆς διατριβομανίας ἔλων αὐτῶν τῶν εἰδικότητων αἰτία μὲν ἡ ἐπίδειξις, σκοπὸς δὲ ἡ διαπόμπη τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὡς μὴ ἀναποκρινόμενης τάχα πρὸς τὴν σημερινὴν πρόσοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τσοῦτον ἀνεπτυγμένων καὶ καλῶς ἀνατετραμμένων αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων αἱ πατρίδες θὰ ἦνε πάντως προάστεια τῶν Παρισίων, ἂν μὴ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Παριῖοι! Εἶνε τόσον ἀγῆδες τὸ πρᾶγμα, ὥστε νὰ ἀνεπτήχαι τις ἂν πρέπη νὰ υποδληθῆ εἰς τὰς συνεπείας μιᾶς τοιοῦτου εἶδους ναυτίας. Ἄλλ' ἡ ἀμάθεια εἶνε κατὰ τὸ μέγα τῆς ἀρχαιότητος ἀξίωμα τσοῦτον θρασεῖα, ὥστε ν' ἀναγκάζηται τις κάποτε μεθ' ἑλόν τὸν δὲν διατρέχει κίνδυνον τῆς ναυτίας νὰ φυλλομετρῆ τὰς συρραφὰς ταύτας ἵνα ἴδῃ καὶ πεισθῆ μέχρι τίνος βαθμοῦ εἶνε δυνατόν νὰ φθάσῃ ἡ θρασύτης!

Ἐχω ἀνὰ χεῖρας τὸ τελευταῖον τριπλοῦν τεύχος τοῦ Θ' τόμου τοῦ «*Μελτίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου*» ἐν τῇ 27ῃ σελίδι τοῦ ὁποῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Μελέτες*» εὐρίσκω διατριβὴν τινα, ἔχουσαν τίτλον «*Ἐλισσαίου Γιαννίδου. Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ ἡ ἐναρμόνισή της*». Τὸς οὗτος ὁ Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἀγνωσθῆ. Ἄλλ' ἐκ περικοπῆς τίνος τῆς διατριβῆς του, ἀναφερομένης εἰς συναυλίαν τινὰς, αἰτινες ἐδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Φιλολογικῇ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, πείθομαι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ κ. Σ. Σταματιάδου, ὅστις, συσταλλόμενος φαίνεται καὶ ὁ ἴδιος δι' ὅσα ἀόσιστα γράφει, κρύπτειται ὑποφωτισμένον. Ἄλλ' ἔστω. Ὁ κ. Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἐπαναλαμβάνων, ἀγνωστὸν διὰ ποσοστὴν φοράν, ὅσα κατὰ καιροῦ εἶπε καὶ ἔγραψεν, ἀναμνηστικῶς μιᾶς περὶ Ἄρμονίας μελέτης μου, δημοσιουθεῖται πρὸς ἑνδεκά ἐτών ἐν τῇ τότε «*Φόρμιγγι*», τῆς ὁποίας χωρὶς οὐδὲ ἐν σημεῖον ν' ἀναρῆ τεχνικῶς, ἐπιχειρεῖ νὰ καταρρίψῃ τὸ ἰσχυρότερον ἀκριβῶς ἐπιχείρημα, δι' οὗ ἀπέδειξα, ὅτι οἱ ἐναρμόνιζοντες τοὺς ἤχους τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς

πράττουσι τὸ αὐτὸ πρὸς ἐκείνους, αἰτινες ἐναρμόνιζοντες ἐν μέλος μείζονος τρόπου θέτουσιν ὑπ' αὐτὸ ἁρμονίαν ἐλάσσονος τρόπου ἢ καὶ τάνάπαλιν, ἐπιχείρημα, πρὸ τοῦ ὁποῦ πολλοὶ ἀντιλέγοντες πρότερον ὠμολόγησαν τὴν πλάνην αὐτῶν.

Ἄλλ' ὁ κ. Ἐλισσαῖος Γιαννίδης ἐστεμμένος μελωτικῆς Ἡλιοῦ, μόνον δ' αὐτοῦ χάρισμα ἔχων τὴν καντοδοποίησιν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αὐτὴ «*ἐπειδὴ σήμερον ψάλλεται σὴ φυσικὴ κλίμακα μπορεῖ νὰ ἐναρμονισθῆ σ' ὅλους τοὺς ἤχους της*». Καὶ περιπέττων ἀπὸ ἀτόπου εἰς ἄτοπον καταλήγει λέγων: «*ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς σήμερον δὲ βρῖσκεται σὴ διάδοσιν τῶν παλιῶν διαστημάτων, παρὰ σὴν ἐναρμόνισή της ποῦ θὰ δώσῃ σὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἕναν κλάδο τέχνης με πολλὴ ὁμορφίαν, ἀλλὰ καὶ με ξεχωριστὸ χαρακτήρα*».

Τὸν κ. Ἐλισσαῖον φαίνεται νὰ ἔτσουζε τὸ σὸν ἢ περὶ ἁρμονίας μακρὰ ἐκείνη μελέτη μου, ὥστε μετὰ ἑνδεκά ὄλα ἔτη νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην ν' ἀναίρεσῃ αὐτήν, ἀφοῦ βεβαίως καθ' ὄλην αὐτὴν τὴν ἑνδεκαετίαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐνοήσῃ ταύτην. Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη περισσότερο φαίνεται νὰ ἔτσουζε τὸν κ. Ἐλισσαῖον. Τὸ 1913 ἐξ ἀφορμῆς σπαρτωδικῶν τινῶν προσπαθειῶν τοῦ ὑπέβαλον πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γερμανὸν τὸν Ε' ὑπόμνημα, ὅπερ ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ Ἱερῇ Συνόδῳ καὶ ἐν τῷ «*Ἐκκλησιαστικῷ Μουσικῷ Συλλόγῳ*» τοῦ Φαναρίου, συνετέλεσε σὺν ἄλλοις εἰς τὸ ν' ἀνακοπῶσιν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ καὶ τινῶν χρυσοκανθάρων δαδῶν του. Τοῦ ὑπομνήματος ἐκείνου λαμβάνων φράσεις τινὰς ὀριμῆς προσπάθειαι νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἦτο ὕδρευσιον. Βεβαίως ἐξ ἑνὸς τοιοῦτου ὑπομνήματος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λείψωσιν ἀληθεῖς καὶ δίκαιαι χαρακτηρισμοί, ὅπως λ. χ. «*ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς σοβαρότητος... πονήτως καὶ κακοβούλως προσπαθοῦσι νὰ διακωμωδῶσιν καὶ διαπομπεύσωσιν τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν*», «*οἱ μαλλιαρῖζοντες ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνορθωτῶν αὐτῆς νομίζουσι ὅτι εἶνε τάχα δυνατόν νὰ πιστευθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων ὅσα ψευδόμενοι ἰσχυρίζονται*», ἢ «*ἐργάζονται ὅπως οἱ μαλλιάρῳι, οἵτινες ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπικρατήσεως ζώσης—ὡς λέγουσι—γλώσσης ὑποσκάπτουσι τὰ θεμέλια τῆς βασιλείδος τῶν γλωσσῶν*» κ. τ. λ.

Ἄλλ' ὅσον ὀριμῆς καὶ ἂν λογιθῶσιν οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι, οἱ ἐν παρόδῳ εἰς τὸ σοβαρώτατον ἐκεῖνο ὑπόμνημα παρενεύρομενοι, ἀδύνατον νὰ φθάσωσιν τὸ ὕψος τῆς κακῆς πίστεως, τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς κακοβουλίας τοῦ πατρὸς Ἐλισσαίου καὶ τῶν ὑποτακτικῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀμάθεια αὐτοῦ εἶνε τόσον παχυλὴ, ὥστε, συγκαταβαίνων ὁ ἄνθρωπος, νὰ ὀμιλῆ καὶ περὶ διαστημάτων τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, νὰ λέγῃ ὅτι αὐτὴ στηρίζεται ἐπὶ μόνῃ τῆς φυσικῆς κλίμακος! Καὶ ἂν εἶχέ τις τὴν προθυμίαν νὰ συζητήσῃ μετὰ τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς καλῆς πίστεως συζητητὰς, ἐφ' ὅσον εἶτε ἐν γνώσει εἶτε ἐν ἀγνοίᾳ νομίζουσιν, ὅτι ὁ θαυμασιὸς καὶ λεπτεπίλεπτος διαστημικὸς πλοῦτος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἶνε δυνατόν νὰ ὑπαχθῆ εἰς τὰς χειροπέδας τῆς φυσικῆς κλίμακος, καὶ τοῦτο, ἵνα μόνον καὶ μόνον ἔχωσι τὴν τόλμην νὰ λέγωσι πλανῶντες, ὅτι ἂφ' οὗ ἡ κλ. μαθ' ἐφ' ἣς στηρίζεται εἶνε ἡ μείζων φυσικὴ, συνεπῶς, εἶνε δυνατόν καὶ ἡ ἐναρμόνισις τῆς! Καὶ ἔπειτα παραπονεῖται ὁ πατὴρ Ἐλισσαῖος ὅτι γράφας ἐν τῷ ὑπομνήματί μου, ὅτι «*οἱ*

εὐφρέστατοι ἐναρμονιστοὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς παίζουσι μὲ τὰς λέξεις», ὕδρευσι!

Δὲν ἔχω κικρόν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὄρεξιν νὰ ἀσχοληθῶ μετὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι προήλθε πλέον ὁ καιρὸς τῶν παχέων λόγων. Ἄς ἔχη ὀλίγην ἀκόμη ὑπομονὴν ὁ πατὴρ Ἐλισσαῖος καὶ οἱ ὑποτακτικοὶ του. Διότι εἴταν τάχιστα τὸ εἰδικὸν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ὄργανον ἠχῆσῃ μέγα, διασκορπίζων σφύρας καὶ ἀκεραίους τοὺς λεπτοτάτους καὶ ἡδυστάτους τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς τόνους, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ δημόδιος, ὅπως καὶ ἡ ἐν γένει Ἀνατολικὴ μουσικὴ, θὰ τριβῶσι τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐ μόνον διότι θὰ εὐρεθῶσι πρὸ ἐκπλήξεως, ἢ οὐδέποτε ὑπελόγησαν οὐδ' ἐφαντάσθησαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἔλλείσει εἰδικῶν ὀργάνων, ἀποδιδόντος τὰς λεπτομεφείας καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, κατώρθουν νὰ ἐξαπατῶσι τὸν κόσμον, ἐκτελοῦντες τὰ μέλη αὐτῆς ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου κλειδοκομβόλου καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ χορδίζομένων ποικίλων ὀργάνων, μετὰ τῆς ὀπισθοδουλίας νὰ πιστευθῆ, ὅτι εἶνε ἀνυπαρκτοὶ αἱ λεπτότητες τοῦ διαστημικοῦ πλοῦτος τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς!

Ταῦτα διὰ πρῶτην καὶ τελευταίαν φοράν.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΥΝΑΥΛΙΑΙ

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Α'

Ἡ Συναυλία τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου ἢ ἀφιερωμένη εἰς τὸν Μπετόβεν.

Ἡ συναυλία τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὰ «*Ὀλύμπια*» ἐμύρωσε τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἀκροατηρίου ἀπὸ αἰθερίαν πνοήν, φέρουσα πλησίον μας τὸ ἀθάνατον πνεῦμα τοῦ θεοῦ Μπετόβεν.

Ἐπέρασαν 150 χρόνια ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του καὶ ἡ πτωχὴ ἀνθρωπότης μετὰ ὄλην τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν ἐνὸς Βάγγερ δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη καλλιτεχνικὸν πνεῦμα ἄξιον νὰ συγκριθῆ καὶ μετὰ τὸν ἡρωικὸν αὐτὸν Τιτᾶνα. Διὰ τὸν Μπετόβεν, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ μεγαλυτέρα καλλιτεχνικὴ φύσις, ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς τὰ μεγαλύτερα λόγια.

Ἐδῶ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἐντυπώσεις μας ἐκ τῆς συναυλίας αὐτῆς, μεθ' ὄλον τὸν σφοδρὸν πόθον, τὸν ὁποῖον ἔχομεν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐν πλάτει καὶ γενικῶς διὰ τὸν Μπετόβεν ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς καλλιτέχνην, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ μὴ τὸ παραλείψωμεν εἰς τὴν πρῶτην εὐκαιρίαν, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἐπαρουσιάζετο.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δίδει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον καὶ σημασίαν εἰς τὴν συναυλίαν αὐτὴν εἶνε ἡ πρῶτη ἐκτέλεσις εἰς τὸν τόπον μας τοῦ α' μέρους τῆς 9ης συμφωνίας, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον—ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὰ πτωχὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διατίθενται ἐδῶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιοῦτων ἔργων—ἀνευ διαταγῆς θὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὡς μέγα τόλμημα.

Δυστυχῶς δὲν ἐπροφθάσαμεν τὴν εἰσαγωγικὴν διάλεξιν τοῦ κ. Καλομοίρη, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως θὰ ἦτο ἀνταξία τῆς περιστάσεως. Ὁ κ. Καλομοίρης γενικῶς διαφέρει ἀπὸ ὄλους τοὺς μουσικοσυνθέτας μας διὰ τὰς πλαισίας καὶ ἐπαναστατικὰς του ἀντιλήψεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τέχνην, ὅπως μᾶς ἐπαρουσιάσθη πρὸ πάντων εἰς τὰς διαλέξεις του, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσιν ὅτι ἔχει εἰδουειδῆτον καὶ φιλοσοφικοψυχολογικὴν αἰσθησιν τῆς μουσικῆς—ἐν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνωτέρου τεχνίτου

— θεωρών αὐτὴν χωριστὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνιαίαν μὲ τὰς ἄλλας Τέχνας.

Ἡ ἐννάτη συμφωνία εἶνε τὸ καλλιτεχνικὸν θαῦμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Μπετόβεν ἠσθάνθη ν' ἀναβλύξῃ ἀπ' αὐτοῦ ἀκρατῆτως μεθυστικὸν τὸ τραγοῦδι τῆς χαρᾶς διὰ τὴν μεγάλην νίκην τοῦ ἀλυσσοδεμένου Προμηθέως— τοῦ ἑαυτοῦ του— κατὰ τῆς φθονερᾶς Μοίρας, κατὰ τῆς χαρκαίου Φύσεως, ἢ ὁποῖα μισεῖ τοὺς μεγάλους ἠρώτας, τοὺς πνευματικοὺς ἐπαναστάτας, διὰ τὴν μεγάλην νίκην τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης.

Ὁ Μπετόβεν εἰς αὐτὴν—καὶ ἰδίως εἰς τὸ τελευταῖον μέρος— νικῶν τὸν πόνον τοῦ τραγοῦδι τὴν χαρὰν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀκριβῶς, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν εἶδεν οὔτε ἓν χαμόγελον— ἐκτὸς προσκαίρων στιγμῶν— οὔτε ἓν χᾶδι ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Πόσον μεγάλη ἦτο ἡ νίκη τοῦ αὐτοῦ! ἡ νίκη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐρημίτου, τοῦ μισανθρώπου αὐτοῦ! μὲ τὴν πλέον μεγάλην καρδίαν τὴν πλημμυρισμένην ἀπὸ ἀγάπην στοργικὴν διὰ τοὺς ἀνοξίους ἀδελφούς.

Καὶ ἡ ἀλυσσοδεμένη χαρὰ εἰς τὸ α' μέρος τῆς 9ης αἴφνης ἐκπῆδ' ἀκράτητος, ἐκχύνεται εἰς ἐνθαρρυντικὸν τραγοῦδι, εἰς ὑμνητικὴν ἔκστασιν ἐμπρὸς εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁς ἄνθρωπος, σκληρῶς ἐμπαιχθεὶς ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν, ἐγράβηξε τὸν τραχὺν καὶ ἀκανθόφυτον δρόμον μὲ βαρὺ τὸ βῆμα, κυφός, τυφλὸς καὶ κωφός διὰ τὰ γύρω του. Δὲν ἐπίστευε πλέον οὔτε τὸ ἀγγελολάλητον τραγοῦδι, τὴν φιλοπαίγμονα χαρὰν, οὔτε τὴν ἀχνόλαμπον ὠραιότητα, κλεισμένους σφικτὰ ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐξαίφνης μίαν ἡμέραν ἀντίκρουσε μὲ μαγεῖαν τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐπίστευε παντοεινὰ χαμένον, τὸ ἠνοιξεν εἰς αἰθερίαν μορφὴν ὠραιότητος διὰ τὰ τοῦ χαμογελά μὲ καλωσύνην, ἐγγίζον αὐτὸν εἰς τρυφερόν πιλιωτὸν χᾶδι.

Ὡ! πόσον μεγάλην χαρὰν ἠσθάνθη τότε, μίαν ὑμνητικὴν, μεθυστικὴν χαρὰν, ἢ ὁποῖα ἀγκαλιάζει εἰς ἀπέραντον καλωσύνην τὴν Πλάσιν. Τοιαύτη θὰ ἦτο καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Ἀμλέτου, ἂν κατώρθωνε ποτὲ νὰ νικήσῃ τὸν μαρτυρικὸν διχασμὸν τοῦ ἐγὼ του, νὰ συμφιλιώσῃ τὸ ρωμαντικὸν τοῦ αἰσθημα μὲ τὴν κυνικὴν, σαρκαστικὴν τοῦ σκῆψιν.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς 9ης συμφωνίας δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἐδικαιολόγησε κάπως τὴν τολμηρὰν διὰ τὸν τόπον μας αὐτὴν ἀπόπειραν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ποιοτικὴ σύνθεσις τῆς ὀρχήστρας δὲν ἦτο ἐκείνη, ἢ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὴν ἐκθαμβωτικὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς 9ης,—εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Μπετόβεν κάτω ἀπὸ τὴν παράφορον ὀρμὴν τῆς ἐμπνεύσεώς του ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς καθιερωμένης τότε μορφῆς—καὶ τοιοῦτοτρόπως ὄλον τὸ βάρος τῆς ἐκτελέσεώς τῆς ἐπιπτεν εἰς τὸν μαέστρον.

Ἐχοντες ὅμως ἔπ' ὄψει, ὅτι γενικῶς ἀπὸ συμφωνικὴν ὀρχήστραν εἰς τὸν τόπον μας δὲν ἠκούσαμεν, εἰμὴ δολοφονικὰς ἀποπείρας κατὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Μπετόβεν, καὶ ὅτι διὰ πρῶτην φορὰν τὴν ἐπαῖξαν σχεδὸν ὄλοι οἱ μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ ἀνήλικοι μαθητευόμενοι τοῦ Ἐλ. Ὀδείου—χωρὶς νὰ γίνεταί λόγος διὰ τὰ μικρὰ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ Ἑλλήν. Ὀδείου, τὸ ὁποῖον πρὸς τιμὴν του, κατώρθωσεν ἠθηνὰ θαύματα!—δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα αὐστηροὶ διὰ τὴν εὐγενικὴν αὐτὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Καλομοίρη. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς μόνον εἰς μερικὰ σημεῖα, ἰδίως δὲ μὲ τὰ β' βιολιά καὶ τὰ χάλκινα παρουσίασεν ἑλλειψιν ἐκτελεστικῆς ὀριμότητος καὶ πειθαρχικῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ πρότυπον, τὸ ὁποῖον ὑπέβαλλεν ἡ μπακέτα τοῦ μαέστρου, ἐνῶ τὰ πρῶτα βιολιά ἀντιθέτως ἐπαῖξαν θαυμασιῶς μὲ τὸν θαρραλέον ἐκεῖνον

ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος ἠρμόζεν εἰς τὸ θέμα τῆς γαρῆς.

Ἐπίσης ἡ ἐκτέλεσις δὲν παρουσίασε καμμίαν ρυθμικὴν ἀνωμαλίαν, ἂν καὶ ἡ 9η ἔχει δυσκολίαν συνολικὴν εἰς τὰς ρυθμικὰς μεταπτώσεις.

Ὁ κ. Καλομοίρης, τοῦ ὁποῖου ἕως τώρα ἐσυνειθίσαμεν νὰ ἐκτιμῶμεν περισσότερον τὴν δημιουργικὴν ἀξίαν παρὰ τὴν μαεστρικήν, αὐτὴν τὴν φορὰν ἐφάνη ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν εἰς τὴν διεύθυνσίν της. Διηύθυνεν ὄχι μόνον καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, ἀλλὰ καὶ ἀπιστεῦτως μοναδικά. Ἐδειξεν ὅτι ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν βαθυστόχαστον ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ἔργου, ὑπογραμμίζων τὴν κεντρικὴν ἰδέαν, δεδεμένην μετὰ τῶν θεματικῶν ἀναπτύξεων καὶ ψυχολογικῶν του διακυμάνσεων. Φαίνεται, ὅτι ἡ μεγάλη εὐλάβεια τοῦ κ. Καλομοίρη πρὸς τὸν θεῖον Μπετόβεν, τοῦ ἀφύπνισεν ἡμισοναρκωμένας μαεστρικὰς δυνάμεις.

Ὁ κ. Πίνδιος—ἀπὸ τοὺς ὀλίγους διδασκάλους καὶ ἀκομπανιατέρ πρώτης τάξεως—εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Κοντσέρτου τοῦ Μπετόβεν εἰς ντὸ μινόρε, ἐφανέρωσε σπάνια μουσικὰ χαρίσματα. Μὲ τὸ βαθὺ καὶ ἄβρον του τουσοῦ διηρμήνευσε μὲ αἰσθησιν δημιουργοῦ τὸ ὑπεροχὸν ἀντάντε καντάμπιλε καὶ μὲ λεπτότητα καὶ χάριν τὸ Ροντὸ τοῦ κοντσέρτου αὐτοῦ, ἐνὸς ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἔργα τοῦ Μπετόβεν, τὰ ὁποῖα ἐγκλείουσιν ἓν φωτεινὸν χαμόγελον.

Ὁ κ. Τόνου Σούλτσε, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔχει χαρίσει μοναδικὰς ἐκτελέσεις Μόζαρτ καὶ Μπετόβεν, ἔπαιξε μὲ μίαν ἐμπνευσμένην διάθεσιν. Ἐφαίνεται, ὅτι τὸ βιολί ἦτο στενὸν ὄργανον δι' αὐτὸν ὅπως ἐκφράσῃ ὄλον τὸν πλοῦτον τῶν συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἐπλημμύριζαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ σκληρὰ καθημερινὴ βιοπάλη καὶ ἡ χυδαιότης τῆς ζωῆς δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐγγίσωσι τὴν ἀγνότητα τῆς καλλιτεχνικῆς του ψυχῆς. Ἰδίως ἐπέτυχεν εἰς τὸ μυστικοπαθὲς Λαγκέττο. Μόνον διὰ τὸ Ροντὸ θὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τοῦ ἠρμόζεν γοργότερος καὶ ζωηρότερος ρυθμὸς ἀντὶ τοῦ ρυθμικοῦ ὕφους τοῦ Τόμπου, μὲ τὸ ὁποῖον τὸ ἐπαῖξεν.

Ὁ ἐπίλογος τῆς συναυλίας, ἡ ὠραία εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Προμηθεά, ἐξετελέσθη ἱκανοποιητικώτατα ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν.

Εἰς τὸν κ. Καλομοίρην διὰ τὴν εὐγενὴ καὶ ἀξιοσεβαστὸν αὐτὴν πρωτοβουλίαν του χρεωστοῦμεν θερμὰ συγχαρητήρια.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

Β'

Πανηγυρικὴ Συναυλιὰ Μπετόβεν τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν.

Τὸ Ὀδεῖον Ἀθηνῶν μὲ τὴν τελευταίαν συναυλίαν τῆς ὀρχήστρας του εἶχε τὴν φιλοτιμίαν νὰ ρύψῃ καὶ αὐτὸ ἓν μνησθένον στεφάνι εἰς τὴν ἀθάνατον μνήμην τοῦ Μπετόβεν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἱερὰ σκιὰ ἀνησύχως πλανομένη, πλησιάζει ἡμᾶς αὐτὰς τὰς ἡμέρας καὶ πικραμένη βλέπει τὴν ἀφόρητον χυδαιότητα τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Ἡ συναυλία αὐτὴ τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν μὲ ἔργα τοῦ Μπετόβεν ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποῖαν, ἔχοντες ἔπ' ὄψει τὰς διαφόρους ἐκτελέσεις τῆς ὀρχήστρας της τοῦ Μπετόβεν, τὰς ὁποῖας ἔτυχε ν' ἀκούσωμεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μαρσίχ, ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ἐπεριμέναμεν.

Φαίνεται ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ ἀμύλλα τῶν δύο Ὀδείων μας, ἐκτὸς τοῦ κακοῦ τῆς ἐξασθενίσσεως καὶ τῶν δύο ὀρχηστρῶν, ἀπέδωκε πολὺ ἐνθαρρυντικὸς καρπὸς ὑπὸ ὄλας τὰς ἐπόψεις.

Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν ἂν καὶ ἀριθμητικῶς πτωχὴ—πρὸ πάντων ἡ ἑλλειψὶς ἀρκετῶν βιολιῶν καὶ μάλιστα β' ἦτο πολὺ

αἰσθητὴ—αὐτὴν τὴν φορὰν ἦτο ἀρτία συνολικῶς. Εἶχε τὴν ἐλευθερίαν, ἐκείνον τὸν ἀέρα τῆς ἐκτελεστικῆς κινήσεως, τὴν συνοχὴν καὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦ ὄυθμοῦ καὶ χρωματισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποκτῶνται μόνον κατόπιν ἀπὸ στιβαρὰν διεύθυνσιν.

Μερικὰς ἐπιφυλάξεις ἔχομεν μόνον διὰ τὸν τρόπον τῆς διερμηνεύσεως μερικῶν μερῶν τοῦ Μπετόβεν, ὁ ὁποῖος ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὁποῖαν ἔχει διὰ τὸ ἔργον ὁ μαέστρος.

Παρομοίαν ἐκτέλεσιν ἠκούσαμεν ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν πέρυσιν εἰς τὴν συναυλίαν της πρὸς τιμὴν τοῦ Σαίν-Σάνς μὲ ἔργα ἀποκλειστικῶς τοῦ ἰδίου.

Ἡ μουσικὴ τῆς 7ης συμφωνίας ἔχει χαρακτηριστὰ κατ' ἐξοχὴν Διονυσιακόν, μὲ ὄλον τὸ βάθος τῆς ἐννοίας, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν εἰς τὴν λέξιν αὐτὴν ὁ Νίτσε εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Γέννησις τῆς Τραγωδίας».

Τὸ Διονυσιακὸν στοιχεῖον εἰς τὸν Μπετόβεν τρικυμᾷ ὁμοίως καὶ τὸν βίαιον πόνον του καὶ τὴν παράφορον χαρὰν, τὴν ὁποῖαν ἐγκλείει σπανιότερον εἰς τὰ ἔργα του καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κάμνει τὴν μουσικὴν ὄλον καὶ τῶν πλέον σκυθρωπῶν ἔργων του ἐξόχως μεθυστικὴν.

Ὁ Μπετόβεν—συμφώνως μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τοῦ Διονυσιασμοῦ—εἰς τὴν 7ην ποτισμένος ἀπὸ τὴν φαρμακερὰν καὶ πικρὰν Γνώσιν, ἢ ὁποῖα τοῦ ἐριζοβόλησεν ἓνα παρακτικόν, ἀφόρητον πεσσιμισμὸν, ἀλαθινόμενος βαθῶς τὴν ἀηδίαν τῆς ζωῆς, διὰ τὴν νικήσῃ τὸν πόθον τοῦ θανάτου ζητεῖ ν' ἀπαλύξῃ τὸν μαρτυρικὸν του πόνον, τὸν ὄξυν ἐσωτερικὸν σαρκασμὸν διὰ τὴν ἐξωτερικὴν παραφωρίαν καὶ τὴν ματαιότητα παντὸς ἀγῶνος μὲ τὴν γλυκεῖαν, παρήγορον ἀνταπάτην (ἡλιζιὸν) ὀραματικοῦ μαγικοῦ κόσμου ὠραιότητος ποῦ τὸ βλέμμα του τοῦ συνεγείρει τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ἢ ὁποῖα ἐκχύνεται τότε παραφόρως ὀρμητικὴ εἰς Διονυσιακὴν ὑμνητικὴν μέθην, εἰς ἐξάλλον ἐνθουσιασμὸν θριάμβου κατὰ τῆς ἐξωτερικῆς χυδαιότητος καὶ ἀσχημίας. Εἰς μεθυστικὸς πόθος ζωῆς τὸν κυριεῖσι τότε, διότι βλέπει τὴν ζωὴν—μέσα ἀπὸ τὰ θαμβωμένα του ἑκατοκτὰ μάτια—μαγευτικῶς ὠραίαν, ἀξίαν νὰ τὴν ζῆσῃ.—«Μόνον αἱ ἀνώτεροι φύσεις—ἀναφωνεῖ ὁ Νίτσε—δὲν ὑποφέρουσι τὸ βάρος τῆς ζωῆς χωρὶς αὐτὸς τὰς ὑψηλὰς ἡλιζιὸν, τὰς ὁποῖας μᾶς χαρίζει καὶ ἡ Τέχνη, ἐνῶ τὸ χυδαῖον πλῆθος ἱκανοποιεῖται τελείως καὶ ἀπὸ τὴν πλέον ταπεινὴν πραγματικότητα. Εἶναι ἡ ἰδία πάντοτε μεγάλη ἀντίθεσις εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μπετόβεν: ἡ αἰφνιδία κατὰπτώσις ἀπὸ τὸν τραχὺν βίαιον πόνον εἰς τὴν τρελλήν, σχεδὸν ἀγρίαν χαρὰν. Καὶ εἰς τὴν 7ην πάλιν—ὅπως παντοῦ εἰς τὰ ἔργα του—τὸ φόντο τῆς χαρᾶς εἶναι εἰς μέγας πόνος, μία ὀργισμένη πικρία δι' αὐτὸ καὶ ἡ χαρὰ του εἶναι ἐξαιρετικῶς βαθεῖα καὶ Διθερραμβική.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὠραίας εἰσαγωγῆς τῆς 7ης «Poco sostenuto» ἀπέδωκεν ὄλην τὴν τρυφερότητα καὶ δροσίαν, μὲ τὴν μελαγχολίαν ἐκείνην ἢ ὁποῖα σκιαζεῖ τὸ μέρος αὐτό. Ἀντιθέτως τὸ «Βιβάτσε» ἐξετελέσθη πολὺ χλιαρῶς, ἀτόνως καὶ ἀργῶς, ἐνῶ ἡ παράφορος μανία τῆς μουσικῆς του ἐξήτει ἓνα γοργὸν ἔνθου μὲ ἐξάλλον φορτισμοῦ εἰς τὰ κεντρικὰ θέματα, ὡς ἀλύπητος ἐκρηξίς, ἔπειτα ἀπὸ ὀρμητικὸν κρεσασέντο. Τὸ «Πρέστο» ἀπέδωκε ὄυθμικῶς. Περισσότερον ἀπὸ ὄλα ἐπέτυχε τὸ «Ἀλλεγκρέτο»—τὸ ὠραιότερον μέρος τῆς Συμφωνίας.

Τὸ «Ἀλλεγκρέτο» αὐτό, ἀπὸ τὰ σπάνια ἀριστουργήματα τῆς μουσικῆς, ἐγκλείει ἓνα βαθὺν συγκρατούμενον πόνον, μίαν συλλογισμένην εἰς ἀφηρημάδαν θλίψιν. Εἶναι ἀπολύτως ἀντιπροσωπευτικὸν τοῦ ἀνεπίτατου τρόπου τῆς συν-

θέσεως του Μπετόβεν. Τα αντίθετα εἰς συγχρονισμόν θεματικά ρεύματα μαρτυροῦσι τὸ ἐκκλείσιμα τοῦ αἰσθημάτων, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐγράφη τὸ μέρος αὐτό. Ἡ ἐκτέλεσις του ἀπέδωκεν ὅλας τὰς λεπτοὺς ἀποχρώσεις του εἰς μίαν κατασκευαστικὴν προσήλωσιν ὅλης τῆς ὀρχήστρας, ἡ ὁποία εἶχε σχεδὸν ἐνιαῖον παλμόν.

Παρομοία ἐκτέλεσις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξαγορεύσῃ τὰς παρελθούσας ἐκτελεστικὰς ἀτελείας τῆς ὀρχήστρας τοῦ κ. Μαρσί.

Ὁ κ. Μαρσί ἔκαμεν αὐτὴν τὴν φορὰν κατὰ ἀνώτερον τῶν δυνάμεων του. Διότι εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ὁ ὑποκειμενικώτατος Μπετόβεν εἰμπορεῖ νὰ διερμηνευθῆ ἴσως μόνον ἀπὸ φύσιν πνευματικῶς συγγενικὴν μετὰ αὐτόν· κάθε ἄλλη ἀντικειμενικὴ διερμηνεύσις του εἶνε καταδεδικασμένη εἰς ἀσφαλῆ ἀποτυχίαν.— ἐνῶ τὸ τεμπεραμέντο τοῦ κ. Μαρσί ἀρμόζει περισσότερο μὲ ἔργα ἐλαφρότερα, ἰδίως νεωτέρων Γάλλων, τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν περιγραφικότητα, ἐνῶ στερεῖται δυνατῆς ἐσωτερικῆς πνοῆς. Πολὺ ἐπαινετοὺς λόγους ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸν κ. Φρήμαν, ἂν καὶ ὁ ἀληθινὸς αὐτοῦ βιο-τοῦζος ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀφθονον γοητεία, τὴν ὁποίαν ἐσκόρπισεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τὸ παῖξιμόν του, δὲν ἔχει ἀνάγκη κριτικῶν ἐπαίνων.

Ἰδίως ἀξιοθαύματος εἶναι ὁ κ. Φρήμαν, διότι ἐνῶ ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν δὲν εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ ἠμποροῦσε ν' ἀναδείξῃ περισσότερο τὰς ἐκτελεστικὰς του ἀρετὰς, κατάρθωσεν ἀντικειμενικῶς νὰ τὴν διερμηνεύσῃ, ἐνῶ μόνον ὑποκειμενικῶς ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ. Διὰ τὴν τεχνικὴν του δεινότητα περιτεύει κάθε κρίσις.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀριστεράς του χειρὸς καὶ ἡ μεταλλικὴ καθαρότης τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν δύο.

Ἰδίως ἐπέτυχεν εἰς τὸ «Adagio un poco mosso», εἰς τὸ μουσικοπαθὲς θέμα ὕψους ἐκκλησιαστικοῦ μελοδράματος, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἐπακολουθοῦν θέμα μετὰ τὴν λεπτότητα καὶ εὐγένειαν τοῦ τουσσέ του. Ἀλλὰ τὴν μεγαλειότεραν ἐπιτυχίαν του ἐσημείωσεν ὁ κ. Φρήμαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «Ροντό - Ἀλλέγρο» μετὰ τὴν ἐντιονον ἠθμικότητα καὶ τὸ μπρίο τῆς ἐκτέλεσεως εἰς τὰ τρανταχτὰ ἀκκόρντα τῆς ἀρχῆς τοῦ θέματος, τὰ ὁποία εὐρίσκονται εἰς ζωηρὰν διὰλογικὴν ἀντίθεσιν μετὰ τὴν χαριτωμίνην ἰδιότροπον ἀντιστροφῆν, ἡ ὁποία τὰ διαδέχεται.

Ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ τοῦ μέρους, καθὼς εἶπομεν, ἔδωκε τὴν ἐντύπωσιν ὑποκειμενικῆς διερμηνεύσεως. Αὐτὸ ἐξηγεῖται μετὰ μίαν πιθανότητα. Ἴσως ὁ κ. Φρήμαν ἀπὸ τὴν κουραστικὴν διὰ τὸ αἰσθημα ἀντιπονητικὴν, περὶ μελέτην του διὰ δεξιότεχνίαν μεγάλην, ἔχασε κατὰ τὴν μουσικὴν αἰσθαντικὴν δροσίαν τῆς ἐκτέλεσεως τῶν πρώτων ἀβεβαίων μὲν, ἀλλὰ ὀρμητικῶν βημάτων, πρῶγμα, τὸ ὁποῖον συνέβη καὶ εἰς τὸν περίφημον Γκοντόφσκη καὶ εἰς ἄλλους μάλιστα καὶ δημιουργικοῦ πνεύματος ὡς τὸν Λιστ. Ἀπὸ αὐτὸ προήλθε τὸ φυσικόν, ἀβρόν καὶ λεπτόν τουσσέ, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ κ. Φρήμαν καὶ τώρα. Τὸ μπρίο δὲ παῖξιμόν του, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει πάντοτε, εἶναι μίαν φωτεινὴ ἀναλαμπή, μίαν ψυχικὴ πρόσκαιρος ἀνάτασις καλλιτέχνου, ἡ ὁποία μένει ἀνικανοποίητος ἀπὸ μόνον τὸν ξηρὸν μηχανισμόν.

Ἡ ὀρχήστρα παρηκολούθησε μετὰ σχετικὸν ἠθμικὸν συγχρονισμόν τὸν κ. Φρήμαν.

Αἱ τρεῖς εἰσαγωγαὶ τοῦ «Φιντέκιο» ἐπῆγαν πολὺ καλά. Ἰκανοποιητικώτατα ὅμως ἐπαίχθη ἡ τελευταία ὑπ' ἀριθ. 3. Δι' αὐτὴν ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι μαζὺ μετὰ τὴν ἐννάτην καὶ τὰ τελευταία ἔργα τοῦ Μπετόβεν πλησιάζει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μουσικῆς τοῦ Βάγνερ, συνδυάζουσα τὴν διάθεσιν μετὰ τὴν ὀραματικὴν περιγραφικότητα μέσα εἰς ἀναβλύζουσαν πολυφωνίαν καὶ

χαρακτηριστικῶς πλουσίαν ἐνορχήστρωσιν.

Οἱ νεώτεροι μουσουργοί, οἱ ὁποῖοι παρεξηγοῦντες τὰς Βαγνερικὰς ἀρχὰς, ἐξεκίνησαν ἀπὸ ἐκεῖ διὰ νὰ καταντήσωσιν εἰς τὴν ἐκζητήσιν μετὰ τὴν ἀξίωσιν τάχα πρωτοτυπίας καὶ καινοτροπίας, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἔδιδον προσοχὴν καὶ περισσοτέραν εὐλάβειαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μπετόβεν, ἐμβαθύνοντες εἰς τὸ μυστικὸν τῆς δημιουργίας του.

Θὰ ἔβλεπον τότε, ὅτι ὅλον τὸ ἐκθαμβωτικὸν μεγαλεῖον τῆς μουσικῆς του ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι καὶ ἡ πλέον ἀσήμαντος μετατροπία του ἀντιπροσωπεύει στοχαστικὴν συγκίνησιν, ὅτι τὰ συσσωρευμένα καὶ ἄλλοτε ἀλληλοσυγκρουόμενα μοτίβα του δὲν ἐγίναν ἀπὸ μαθηματικὴν ἀντιστικτικὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ὅτι προήλθον ἀπὸ μέθην εἰς βιαίαν ἐκρήξειν ἐμπνεύσεως· τὰ ὁποῖα δὲν ἐπρόφθανε μάλιστα νὰ τὰ συγκρατῆ ὅλα καὶ νὰ τὰ σημειώσῃ ὅταν ἀνέβλυζον ἀκράτητα καὶ ἀσύλληπτα ἀπὸ μέσα του.

Παρόμοιος τρόπος δημιουργίας εἶναι σχεδὸν ὀλοτελῶς ξένος εἰς τοὺς νεωτέρους Ντεμπουισιτὰς κλπ.

Ἡ συναυλία αὐτὴ ἦτο ἡ εὐτυχιστέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας τοῦ μουσικοῦ τούτου ἰδρύματος τῆς ἐφετεινῆς περιόδου· καὶ θὰ ἠνυχόμεθα τὸ Ὄρειον Ἀθηνῶν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ συχνότερον παρομοίας ἐκτελέσεις.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΓΙΟΓΡΕΙΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ Ο «ΑΘΩΣ»

Ἄρτι ἐκδοθὲν κοσμεῖ τὰς προθήκας τῶν βιβλιοπωλείων τὸ ὑπὸ τοῦ ὀσιολογιωτάτου κ. Σπυρίδωνος Λαυριώτου, ἱατροῦ, μοναχοῦ ἐν μεγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, προαγγελθὲν τριμηνιαῖον περιοδικὸν ὁ «Ἀθῶς». Ἐχομεν ἀνὰ χεῖρας τὸ Ἀον καὶ Βον τεύχος, εἰς περίκομψον τόμον συνδεδεμένον ἐν σχήματι μ. κρῆ 8ῳ, ἐν ᾧ διαλαμβάνεται ἡ Διόπτρα, ἔμμετρον ψυχοθεραπευτικὸν ποίημα ἐκ σελίδων 264 ἀποτελούμενον, κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐξ ἀνεκδότων κωδίκων χειρογράφων τῆς πλουσίας Λαυρεωτικῆς Βιβλιοθήκης. Ἡ Διόπτρα, ἦν πρώτην ἐγνώ νὰ μεταγράψῃ ὁ κ. Σπυρίδων Λαυριώτης, εἶναι ἔργον τοῦ λογιωτάτου Φιλίππου, συντεθὲν περὶ τὸ 1090 μ. Χ. εἰς λαξευτοὺς στίχους καὶ ῥέοντα ρυθμόν, ἀληθὲς δὲ πνευματικὸν ἐντύπημα καὶ ψυχολογικὸς παράδεισος, ἐν ᾧ αἱ ψεκάδες τῆς σοφῆς διδασκαλίας ἀναψύχουσι τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο συνιστῶμεν ὀλοφύχως οὐ μόνον εἰς τοὺς καταλιπόντας τὴν κοσμικὴν τροφὴν καὶ περιβληθέντας τὴν μοναχικὴν ποδὴν ἐσθῆτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς βουλαμένους νὰ ἀντλήσωσι ψυχασωτήρια ἠθικὰ διδάγματα, ἵνα γίνωσι κάτοχοι τοῦ ὀλιγοδαπάνου τούτου ἀγιορειτικοῦ περιοδικοῦ.

Ἰωάννου Α. Γιαννοῦτσου, Δ' Φ. Καθηγητοῦ. — «Περὶ ἐλευθέρου καὶ μετροσχηματιστοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Βυζαντινῇ μουσικῇ». — Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταπενταετηρίδι τῆς Ριζαρίου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ κ. Γεωργίου Ι. Βασιλείου (Σταδίου 42) ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεύχος τῆς «Ἱστορικῆς Βιβλιοθήκης», εἰς ὑπόθεσις «Ἀργυρὸς Βερνάρδος ὁ Ἀθηναῖος» (1659-1720), συγγραφεὺς δὲ ὁ κ. Περικλῆς Δ. Ζερλέντης. Ἐν τῇ «Ἱστορικῇ Βιβλιοθήκῃ» θὰ δημοσιευθῶσι βίοι ἐλλογιμῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἱστορικὰ μελέται τῶν ἀπὸ ἀλώσεως χρόνων.

1720), συγγραφεὺς δὲ ὁ κ. Περικλῆς Δ. Ζερλέντης. Ἐν τῇ «Ἱστορικῇ Βιβλιοθήκῃ» θὰ δημοσιευθῶσι βίοι ἐλλογιμῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἱστορικὰ μελέται τῶν ἀπὸ ἀλώσεως χρόνων.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. — ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Μουσικῆ» τοῦ κ. Ζαχαρία Μακρῆ (Στοὰ Ἀρσακείου 13—15) ἐξεδόθησαν δι' ἄσμα καὶ κλειδοκύμβαλον δέκα δημοτικὰ τραγούδια κατ' ἐναρμόνισιν Θ. Ι. Σακελλαρίδου. Τιμὴ ἐκάστου Δρ. 2.50.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ

Κατὰ τὰ ἐκδοθέντα ἀποτελέσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄδειου, ἀπενεμήθησαν εἰς τὴν Δίδα Σμαράγδαν Σταματοπούλου [τάξις κ. Θ. Πινδίου] ἀπολυτήριον δίπλωμα πιάνου μετὰ τὸν βαθμὸν «Ἀριστα» καὶ τιμητικὴν διάκρισιν «Ἀριστεῖον» ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυίας (χρυσῶν).

Εἰς τὴν Δίδα Τζέννην Μαρκέτου [τάξις κ. Τ. Σουλτσε] ἀπολυτήριον δίπλωμα βιολίου μετὰ τὸν βαθμὸν «Ἀριστα» καὶ τιμητικὴν διάκρισιν «Ἀριστεῖον» ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυίας (χρυσῶν).

Εἰς τὴν Δίδα Καλλιόπην Κουμουτσοπούλου [τάξις κ. Μ. Καλομοίρη] ἀπολυτήριον δίπλωμα πιάνου, μετὰ τὸν βαθμὸν «Ἀριστα» καὶ τιμητικὴν διάκρισιν «Ἀριστεῖον δεξιότεχνίας» (ἀργυρῶν).

Εἰς τὴν Δίδα Μαίρην Ἐμπεδοκλῆ [τάξις κ. Φωκᾶ] ἀπολυτήριον δίπλωμα μονωδίας Κονσερτίστ μετὰ τὸν βαθμὸν «λίαν καλῶς».

Εἰς τὸν κ. Π. Χάλην [τάξις κ. Κ. Κωνσταντινίδου] ἀπολυτήριον δίπλωμα βιολοντσέλλου μετὰ τὸν βαθμὸν «λίαν καλῶς».

Ἐπίσης ἀπενεμήθησαν: Βραβεῖον Σολφέζ εἰς τὴν Δίδα Κ. Πρωτοπαπᾶ, Σουλτῆν Κυπριώτου, Α. Καραμαλλίκα καὶ Γ. Ψύλλαν. Βραβεῖον Ὀρχήστρας καὶ μουσικῆς δωματοῦ εἰς τὴν Δίδα Ὀλγαν Καναβαριώτου καὶ ἔκτακτον βραβεῖον εἰς τὴν ἑπταετῆ Μαίρην Τραβασάρου.

Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον ἢ συνέχεια τῆς πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθνικῆς μουσικῆς συλλογῆς προτάσεως τοῦ κ. Κ. Ψάχου.

Παρακαλοῦνται θερμῶς οἱ ἀξιότιμοι συνδρομηταὶ τῆς «Νέας Φόρμιγγος» δῶναι εὐαρεστούμενοι ἐμβάσωσι πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τὰς καθυστερουμένας συνδρομὰς αὐτῶν, διευκολύνοντες οὕτω τὴν ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις ἐξόχως δαπανηρὰν ἐκδοσὴν φύλλου τοσοῦτον πολυσχιδοῦς τὴν ὕλην.

ἀπομεμονωμένος, συνεπώς δὲ μὴ χοροστα-
τῶν νὰ ψάλλῃ ἐκτὸς τοῦ χοροῦ, ὅστις ἀπέχει
κατὰ πέντε καὶ δέκα μέτρα ἀπὸ τῆς θέσεως,
ἐφ' ἧς ὁ Θρόνος; Καὶ δὲν εἶναι ἄτοπον, ἀλλὰ
καὶ κομικὸν ἐν ταῦτι, ὁ ἀναγνώστης πηγαινο-
ερχόμενος νὰ διασχίσῃ τὸ μεταξὺ Θρόνου καὶ
τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ναοῦ τοίχων διάστημα, ἵνα
φέρῃ εἰς τὸν χοροστατοῦντα Ἀρχιερέα τὸ ἐκ-
κλησιαστικὸν βιβλίον, νὰ μὴ δύνανται δὲ νὰ
βοηθῶσιν αὐτὸν ὑπηρετοῦντες οἱ ψάλται, ὅταν
μάλιστα συμπύτη οὗτος νὰ ἦναι ἄμουσος
—ὡς συμβαίνει κατὰ τὸ πλεῖστον— ἢ καὶ νὰ
στερηθῇ καὶ τῆς ἀναγκαιότητος ὀλίγης ἀκόμη
φωνῆς;

Ὅπως δι' ὅλα τὰ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ
ναῷ ἔκτροπα, οὕτω καὶ διὰ τὴν παρὰ τὴν ἀρ-
χαίαν τάξιν καὶ συνήθειαν τοποθέτησιν τῶν χο-
ρῶν ἐπὶ τῶν τοίχων, οὐδεμία χωρεῖ δικαιολο-
γία. Ἐκτὸς ἂν οἱ μουσικοὶ χοροὶ θεωρῶνται
τοσοῦτον πρόστιχον πρᾶγμα, ὥστε νὰ μὴ τυγ-
χάνωσι τῆς τιμῆς νὰ ἦναι θεατοὶ, ἀλλὰ νὰ κρύ-
πτονται, ὅπως εἰς τὰς κοσμικὰς ἀριστοκρατικὰς
συγκεντρώσεις τὰ παλαιὰ καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν
ἔχοντα παλαιὰ μπαούλα καὶ ἐπιπλά.

Ἄγνωστος ποῖαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου
ἔχει γνώμην ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης
Ἀθηνῶν. Διὰ νὰ ἀνέχηται ὅμως τὸ ἄτοπον
τοῦτο, ἀπόδειξις, ὅτι καὶ ἂν δὲν τὸ διέταξε,
πάντως ὅμως τὸ ἐγκρίνει. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περι-
πτώσει παρατηρῶ αὐτῷ μεθ' ὅλης τῆς προση-
κούσης εὐλαβείας, ἔτι προκειμένου περὶ ἀρχαίων
καθεστώτων καὶ παραδόσεων αἱ ἀτομικαὶ ἀντι-
λήψεις οὐδεμίαν ἔχουσι θέσιν ἢ ἰσχύον. Ποιοῦ-
μαι δὲ τὴν εὐλαβεστάτην καὶ ἐξόχως φιλικὴν
σύστασιν, ὅπως ὡς τάχος διατάξῃ τοὺς χοροὺς
νὰ καταλάβωσι τὰς οἰκείας αὐτῶν θέσεις, ὁ δε-
ξιὸς ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου, ὁ
δὲ ἀριστερὸς ἐν συνεχείᾳ τοῦ μετὰ τὸν Ἀμβω-
να Ἀντιθρόνου, ἐπὶ ἐξεδρῶν κατὰ ἐν τοῦλάχισ-
τον μέτρον ὑψηλοτέρων. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἢ
ἀρχαία τάξις καὶ αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας,
αἵτινες δέον ν' ἀποτελῶσιν ἀπαραβάτως τὸν
γνώμονα τῶν ἀρχηγῶν ἰδίως τῆς Ἐκκλησίας.
Ἄλλως θὰ ἔχωμεν πλήρες τὸ δικαίωμα οὐχὶ
πλέον νὰ διερωτώμεθα ἂν «ἦναι στραβά τὰ
ἄρμενα ἢ ἂν στραβά ἀρμενίζουμε», ἀλλὰ νὰ
διακηρύττωμεν ὅτι, «καὶ στραβά ναι τ' ἀρμενα
καὶ στραβά ἀρμενίζουμε».

K. A. ΨΑΧΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑΝ

Ἡ «Νέα ΦορμιγΞ» εἰς φύλλον τῆς προη-
γούμενον εἶχε δημοσιεύσει τὴν ἐγκύκλιον τοῦ
Κεντρικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνδέσμου, διὰ
τῆς ὁποίας δύο τινα συνίστα ὅπως ὑποστηρί-
ξωσιν οἱ σεβόμενοι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ φίλοι
αὐτῆς βουλευταί: τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλη-
σίας ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἱεραρχῶν αὐτῆς καὶ
τὴν ἀρσιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Εἶνε τὸσον σπου-
δαία καὶ ζωτικὰ τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα, ὥστε
νὰ ἐπιβάλληται ἢ ἀνάγκη ἐκτενεστέρας αὐτῶν
ἀναλύσεως. Ὅ,τι κυρίως ζητεῖ ὁ Ἐκκλησια-
στικὸς Σύνδεσμος διὰ τοῦ πρώτου εἶνε ὅπως
διατυπωθῇ ἢ φράσῃ τοῦ 2ου ἀρθροῦ τοῦ Συν-
τάγματος «... διοικεῖται ὑπὸ Συνόδου ἀρχι-
ερέων» ὡς «... διοικεῖται ὑπὸ τῆς Συνόδου
τῶν ἀρχιερέων αὐτῆς» ἢ ἐὰν δὲν εἶνε δυνα-
τὸν νὰ γίνῃ τοῦτο, ἐν τῷ κειμένῳ νὰ προστε-
θῇ ἐρμηνευτικὸν ψήφισμα εἰς τὸ 2ον ἀρθρον,
δι' οὗ ψηφίσματος νὰ ἐρμηνεύηται ὅτι ὑπὸ Συ-
νόδου ἀρχιερέων δὲν ἐννοεῖ τὸ Σύνταγμα τὸ
πενταμελὲς κοινοστῆριον, τὸ ὁποῖον προτε-
στάντικῆς ὕψης καὶ προελεύσεως οὐδέλως ἀν-
τιπροσωπεύει τὸ διέπον τὴν Ἐκκλησίαν μας
συνταγματικὸν πνεῦμα καὶ ἥμισυ εἶνε ἐνδε-
δειγμένον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν

αὐτοτέλειαν, ἀλλὰ τὸ Σύνολον τῶν Ἱεραρχῶν
αὐτῆς. Τὸ Σύνολον τοῦτο, ἢ Σύνοδος αὕτη
ὄλων τῶν Ἱεραρχῶν εἶνε ὅ,τι οὐσιωδῶς ἀπήτει
τὸ Σύνταγμα ἐμπεδῶν προηγουμένως ἐν τῷ αὐ-
τῷ ἀρθρῷ περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας
συμφώνως πρὸς τοὺς αἰετοὺς Ἀποστολικούς
καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παρα-
δόσεις καὶ ἀκολουθῶν περὶ αἱετῶν Συνόδου
ἀρχιερέων. Ἐὰν ἐν τῇ πράξει δὲν ἐφηρμό-
σθη ἢ συνταγματικῆ αὕτη ἀποφίς, ἐὰν ὄλως
τοῦναντίον διεκλήθη μέχρι τοῦδε ἢ Ἐκκλησία
ὑπὸ πενταμελοῦς Συνόδου εἰς οὐδὲν ἰκανῆς νὰ
κατοχυρώσῃ καὶ ἐκφράσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
αὐτοτέλειαν καὶ συνταγματικότητα, τοῦτο δι-
φελῆται εἰς τὴν κατῆχουσιν τῶν ἀντιλήψεων
τοῦ Μαυρεῖ εἰς τὴν μὴ ἐμφάνισιν γνησίων
καὶ σθεναρῶν προαποσιτῶν τοῦ καθεστώτος,
τὸ ὁποῖον ἐμφανῶς εἶδε νὰ ἐκπορευθῇ ἐκ τῆς
προσηκούσης ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος.
Τοῦτο ὅμως ἀκριβῶς πρέπει νὰ γίνῃ σήμερον.
Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ αὐτοτέλεια, ἥτις μόνη ἐγ-
γυᾶται, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν παράγων, πᾶσαν
ζωτικότητα καὶ δράσιν λυσιτελεῖ τοῦ ἐκκλησια-
στικοῦ οργανισμοῦ, εἶνε ἀδύνατον νὰ νοηθῇ,
ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἐὰν ἢ διοικήσῃ τῆς Ἐκ-
κλησίας δὲν ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ Σύνολον τῶν
Ἱεραρχῶν αὐτῆς. Αὐτὸ θὰ δώσῃ τὴν ἐκφρα-
σιν εἰς τὴν συνταγματικότητα τοῦ Ἐκκλησια-
στικοῦ πολιτεύματος, καὶ περὶ τούτου περιττῆ
πᾶσα ἀνάλυσις, αὐτὸ θὰ δημιουργήσῃ μίαν εὐ-
συνείδητον προσωπικότητα, μίαν ἐμφρονα καὶ
εὐρείαν συνείδησιν παρὰ τοῖς Ἱεράρχαις τῆς
Ἐκκλησίας, συνείδησιν ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν
μόνιμον δύναται νὰ συντελεσθῇ. Ὅπου ὑπάρ-
χουσιν ἀρχικῶς οἱ χαρακτῆρες ἐκεῖ βεβαίως
δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶνε ἀδιάφορον τὸ σύ-
στημα, ὅπου ὅμως οἱ χαρακτῆρες σπανίζουσιν,
ὅπου τὸ σύνθημα φαινόμενον εἶνε ἢ ραθυμία
καὶ ἢ ἀνυπαρξία βουλήσεως δημιουργικῆς καὶ
ὑπερηφάνου, ἐκεῖ δέον νὰ ἔλθῃ ἢ σῴτεια
ἔνεσις τοῦ συστήματος. Αὐτὸ διὰ τοῦ κατα-
πλήσοτος διὰ τοῦ μεγαλειώδους τοῦ συνόλου
τοῦ θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ μέχρι χθὲς ὕδαρὲς καὶ
ἀπρόσωπον ἄτομον τὴν συνείδησιν τῆς δυναμι-
κῆς ἀξίας καὶ δημιουργικῆς πρωτοβουλίας τοῦ.
Ἡ σύνοδος ἀκριβῶς τοῦ συνόλου τῶν Ἱεραρ-
χῶν ὑπάρχουσα καὶ ἐφαρμοζομένη δὲν θὰ εἶνε
μόνον αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἢ ἀριθροτέρως ἐκ-
προσώπησις «τοῦ συνταγματικοῦ καὶ αὐτο-
τελοῦς» τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ
καὶ ὁ ἰδανικώτερος ἀρτυριστῆρ πρὸς σύμπαν-
τας τοὺς Ἱεράρχας. Ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν
ρητὴν ἐκφρασιν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγε-
λίου καὶ τῶν κανόνων ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ἐκ-
κλησίαν πρωτοβουλίαν αὐτόκλητον δημιουργι-
κὴν. Ὁ ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ
οργανισμοῦ πάσης ἀνεπαρκείας καὶ καθυστε-
ρήσεως τοῦ ἐπισκόπου ἀπὸ τῆς μεγάλης αὐτῆς
τοιαύτης ἀποστολῆς εἶνε κατὰδῆλος. Ἡ Σύ-
νοδος τῶν Ἱεραρχῶν ὑπάρχουσα θὰ ἀναγάγῃ
τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἔκοντα εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν
συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του. Δὲν θὰ εἶνε
τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλους ὕψιστον ἀπόκτημα; Τὸ
δεύτερον σημεῖον τῆς ἐγκυκλίου εἶνε ἢ ἄρσις
τοῦ αὐτοκεφάλου. Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ β'
τοῦτο σημεῖον φαίνεται μὴ ἔχον σχέσιν μὲ τὸ
πρῶτον. Ἐν τούτοις ἢ ἐσωτερικῆ αὐτῶν ἐνό-
της εἶνε ἀναμφίβολος. Ἡ ἄρσις τοῦ αὐτοκε-
φάλου δὲν ἐπιβάλλεται μόνον διὰ λόγους ἐθνι-
κούς. Δὲν εἶνε μόνον ἢ μεγάλη Ἑλλάς, ἥτις
δημιουργηθεῖσα ὑπέροχος καὶ ἐνιαία μὲ τὴν
πίστιν ἐπὶ τὰς παραδόσεις τῆς, ἀπαιτεῖ τὴν
κατάλυσιν τῶν διαιρέσεων, τὰς ὁποίας ὑπηγό-
ρευσαν ἄλλαι πολιτικαὶ συνθήκαι κακῶς ἐκτι-
μηθεῖσαι καὶ αὐταὶ καὶ τὴν συνένωσιν συμπά-
σης τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας
ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, συμβολίσαν
καὶ διατηρήσαν ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων τὴν ἐθνι-

κὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν βούλησιν τῆς
Ἀπολυτρώσεως καὶ ἀκόμη τὴν ἐνότητα τοῦ
Γένους, ἀλλὰ αὕτη ἢ ἀρτιωτέρα αὐτοτέλεια
τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἢ ὑπαρξίς τῶν ἔρων τῶν
ἀπαραιτήτων διὰ τὴν δημιουργίαν συνειδήσεως
ἰσχυρᾶς παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ. Ὁ Σύνδοδος Ἱε-
ραρχῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου διοικοῦσα τὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἐκ-
προσωπῇ κατὰ τρόπον πολὺ ἐμφανεστερον καὶ
θὰ πραγματοποιῇ μὲ ἀποτελεσματικότητα ἀ-
συγκρίτως ὑπερέτερον τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ
Ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τὸ σύν-
ολον τῶν ἐπισκόπων μόνον τῆς αὐτοκεφάλου
Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, περὶ τούτου οὐδε-
μία νομίζομεν χωρεῖ ἀμφιβολία. Ἡ Ἐκκλησία
σύμπασα ἠνωμένη ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πα-
τριαρχεῖον θὰ ἀποτελῇ καὶ κατ' ὄγκον ἓνα
γιγάντιον ὄργανισμὸν, ὅστις εἶνε ἀδύνατον οὕτω
νὰ μὴ εἶνε πράγματι αὐτοτελής. Ἀλλὰ τὸ
πλεονέκτημα τὸ ἱστορικὸν καὶ μεγαλειώδες δὲν
θὰ εἶνε μόνον αὐτό. Θὰ εἶνε καὶ ἐκεῖνο, εἰς
τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀποδίδομεν ἀπὸ πεποιθήσεως
μεγίστην σημασίαν. Θὰ εἶνε ἢ ἀνύψωσις τοῦ
ἐπισκόπου εἰς τὴν περιωπὴν προσωπικότητος
ἐχούσης συνείδησιν καὶ βούλησιν γόνιμον. Καὶ
ἢ τοιαύτη Συνείδησις καθ' ἡμᾶς εἶναι τὸ πᾶν.
Γιγαντούμενη ἢ συνείδησις αὕτη ἀπὸ τὸ θέα-
μα καὶ τὴν πραγματικότητα μιᾶς Μεγάλης
Ἐκκλησίας ἐκκαλοῦσης εἰς δράσιν, ἥτις ἄλλο-
τε ἐκλείπει τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, θὰ
εἶναι ὁ σωτήριος μοχλός, ὅστις εὐσυνείδητον τὸν
ἐπίσκοπον θὰ τὸν ὠθήσῃ νὰ μελετήσῃ, νὰ ἐμ-
βαθύνῃ, νὰ ζητήσῃ τὰς νέας κατευθύνσεις ὅφ'
ἄς πρέπει ἢ Ἐκκλησία σήμερον νὰ ἐκδηλώ-
σῃ τὸ ζωογονοῦν αὐτὴν πνεῦμα τὸσον ἀπὸ ἀ-
πόψεως Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Ἐθνικῆς, ὅσον
καὶ Κοινωνικῆς.

N. MANOUSSIS

Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΙ ΤΑΣ ΑΓΡΥΠΝΙΑΣ,

Γυνὴ τοῦ λαοῦ κατήγγειλεν ἡμῖν τὸ ἐξῆς
ὅσον παράδοξον τοσοῦτον καὶ κομικόν. Εἶχε
τάξει νὰ τελεσθῇ ἀγρυπνία ἐν Αἰγίνῃ, ἀλλ' ὁ
ἱερεὺς ἐξήτησε νὰ τῷ φέρῃ ἀδειαν τῆς Μητροπο-
λεως! Ἡ εὐσεβὴς γυνὴ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ
ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρω-
τοσύγκελον τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν κ. Ἰ-
ωάννην Παπασαραντόν, παρεκάλεισεν αὐτὸν νὰ
τῇ δοθῇ ἔγγραφος ἀδεια πρὸς τὸν ἱερέα. Ἄλλ'
ἢ αὐτοῦ Πανοσιολογιότης ἀπήτησε διὰ τῶν ἐξῆς
γραφωδῶν καὶ παραδόξων: «Ἐμεῖς δὲν δίνου-
με γραπτὰ. Εἰπέ εἰς τὸν ἱερέα νὰ ἔλθῃ ἐδῶ
νὰ τοῦ τὸ ποῦμε! Καὶ ἢ γυνὴ ἀπῆλθεν ἀπρα-
κτος.

Διατὶ ἢ Ἱερά Μητρόπολις δὲν δίδει γραπτὰ
δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μοντεύσῃ τις. Ἀνάγε-
ται καὶ τοῦτο εἰς παλαιὰν τακτικὴν αὐτῆς. Δὲν
δίδει γραπτὰ, ἵνα διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον δύνη-
ται νὰ ὑπεκφεύγῃ καὶ κατὰ τὸ κοινῶς λεγό-
μενον «διὰ νὰ τὸ ἔχη δίπορτον». Ἄλλ' ἡμεῖς
χωρὶς νὰ ἔχωμεν ὄρεξιν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὰ
οἰκογενειακά αὐτὰ ἦθη τῆς Μητροπόλεως, ἐ-
ρωτώμεν. Ἐπιτρέπονται αἱ ἀγρυπνίαι ἢ δὲν ἐ-
πιτρέπονται; Καὶ ἂν μὲν ἐπιτρέπονται, τίς ἢ
ἀνάγκη ἰδιαίτερας πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἀδειας; Ἄν
δὲ ἀπαγορεύωνται—ὅπως καὶ θὰ ἀπαγορεύ-
ονται, διότι ἄλλως ὁ ἱερεὺς τῆς Αἰγίνης δὲν θὰ
ἐξῆται ἀδειαν—ποῖος εἶναι ὁ κανονικὸς λόγος,
δι' ὃν ἀπαγορεύονται; Ἐχει καθήκον ἢ Ἱε-
ρά Μητρόπολις νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν λαὸν ποῖος
κανὼν ἢ ποῖα διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας ἀπα-
γορεύει εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ τελῶσιν ἀγρυ-
πνίας.

Τὸ ἐν μεσοζούσῃ νυκτὶ προσεύχεσθαι πα-
ρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ Παύλου καὶ Σίλα. «Κατὰ δὲ
τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμε-

ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ο ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΑΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ο «Ιερός Σύνοδος» ἐδημοσίευσε τὴν Συνοδικὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην, δι' ἧς οἱ Σεβασμώτατοι Ἱεράρχαι καὶ Τοποτηρηταὶ τῶν χερσούσων Ἐπισκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐντέλλονται νὰ μὴ ἐπιτρέπωσι τὴν ἐγκατάστασιν καὶ χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐν τοῖς πολυελαίοις, ταῖς λυχναῖς κλπ. Ἐν τῇ Συνοδικῇ ταύτῃ ἐγκυκλίῳ τονίζεται ὅτι «μία τῶν παραδόσεων εἶναι ἀναμαρτήτως καὶ ἡ δι' ἐλαίου καὶ κηροῦ φωταγωγία τῶν ἱερῶν ναῶν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τὴν ἀρχὴν ἔχουσα, διὰ τε τὴν πολιὰν αὐτῆς ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἄλλην συμβολικὴν καὶ λειτουργικὴν σημασίαν αὐτῆς ὀφείλει ἀπαράσλευτος τηρηθῆναι». Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὡς λέγει ἡ ἐγκύκλιος, καθ' ὃ ἔχει καθῆκον «ἔργον ν' ἀποσοβῆσιν τὴν καινοτομίαν ταύτην, ἣτις ἀνατρέπει μὲν καὶ οὐ τηρεῖ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀντικρῶς ἀντίκειται εἰς τὸν Γ' Ἀποστολικὸν κανὼνα οὕτω διαγορευόντα: «Μὴ ἐξὸν δ' ἔστω προσάγεσθαι τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν...»

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἀπελύθη ἵνα ἐφαρμοσθῆ, ἢ ἵνα ὅπως τόσαι ἄλλαι ῥιφθῆ καὶ αὕτη εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων. Διότι τόσος παρήλθε χρόνος καὶ ἐν τούτοις αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐν τοῖς ναοῖς ἐγκαταστάσεις κρύπτονται καὶ φυλάσσονται ἐπιμελῶς ὑπὸ τινῶν ἐκ τῶν κυρίων ἐπιτρόπων, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι τὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ δεόν νὰ κανονίζονται συμφώνως πρὸς τὸ ἀσεβὲς αὐτῶν γούστο. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἀνεμένομεν ἐκ μίας τοσαύτης σοβαρότητος Συνοδικῆς ἐγκυκλίου ἦτο νὰ διδαχθῶσι δι' αὐτῆς οἱ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἐν τοῖς ναοῖς φωτὸς ἀσεβοῦντες, ὅπως καὶ οἱ καλῆ τῆ πίστει πλανώμενοι ἐκ τῶν πιστῶν, ὅτι τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ θυμιάματος γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς ναοῖς οὐχὶ ὡς μέσων φωτισμοῦ, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων προσφέρονται ὡς δῶρα **θυσίας** πρὸς τὸν Ὑψίστον Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸ ἔλαιον εἰς τύπον τοῦ θείου ἐλέους, ὁ κηρὸς, ὡς συγκείμενος ἐκ μυρίων ἀνθέων, εἰς σημεῖον τῆς ὀλοτελοῦς προσφορᾶς τοῦ ἑαυτοῦ ἡμῶν, τὸ δὲ θυμίαμα εἰς τύπον τῆς θείας ἀγάπης καὶ τῆς εὐωδίας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες, ὡς ὁ καπνός, μεταδίδονται εἰς πόντας. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ὀρίζει καὶ σαφῶς διακελεύει καὶ ὁ ἐν τῇ Συνοδικῇ ἐγκυκλίῳ ἀναφερόμενος Γ' Ἀποστολικὸς κανὼν λέγων, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ **προσάγῃται** ἕτερον τι εἰς τὸ **θυσιαστήριον** πλὴν τοῦ **ἐλαίου** εἰς τὴν λυχνίαν: «Μὴ ἐξὸν ἔστω **προσάγεσθαι** τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν».

Ἄλλως οἱ πολυελεῖοι καὶ αἱ λυχναὶ καὶ αἱ λαμπάδες ἐν ἡμέρᾳ ἀναπτόμεναι δὲν ἀνάπτονται βεβαίως χάριν φωτισμοῦ. Ἄν δὲ ἐν ταῖς νυκτίαις ἀκολουθίαις τὸ ἔλαιον καὶ ὁ κη-

ρὸς χρησιμεύωσι κατ' ἀνάγκην καὶ ὡς μέσα φωτισμοῦ, τοῦτο διόλου δὲν σημαίνει, ὅτι διὰ τὸ πεινιχρὸν τοῦ φωτὸς αὐτῶν δεόν νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ ζωηροτέρου καὶ πλουσιωτέρου τοιοῦτου. Διότι ἡ πεινιχρότης ἀκριβῶς τοῦ ἡμίφωτος σκορπίζει ἐν τῇ ναῷ τὴν μυστικοπαθῆ ἐκείνην κατάνυξιν, ἣτις συμβάλλει εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς τοῦ χριστιανοῦ καὶ εἰς τὴν πλήρη τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ἔξαρσιν, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐκείνου ἀκριβῶς, ὅπερ ἐπιδιώκουσιν αἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς συναθροίσεις τῶν πιστῶν ὑπὸ τὴν ἐπέλευσιν τῆς Θείας χάριτος.

Θυσίαν λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ οὐχὶ εἶδος φωτισμοῦ κατὰ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα ἀποτελοῦσιν τὸ τε ἔλαιον καὶ ὁ κηρὸς καὶ ὡς τοιαῦτα οὐδέποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὁ εὐσεβὴς Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἐπιτρέψῃ ν' ἀντικατασταθῶσιν εἴτε διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς, εἴτε διὰ τοῦ φωταερίου, εἴτε καὶ διὰ παντὸς ἄλλου ἐν τῷ μέλλοντι τυχὸν ἀνακαλυφθησμένου φωτιστικοῦ εἶδους, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιήσῃ τοῦτο ὡς ὕλην φωτιστικὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλλοῦ τὰς πολλαπλᾶς ιδιότητας. Τοῦτο, ἐπαναλαμβάνομεν, ἔδει νὰ διδάξῃ ἡ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος, ἣτις, ἐνῶ τὸ δικαιολογητικὸν αὐτῆς στηρίζει ἐπὶ τοῦ Γ' ἀποστολικοῦ κανόνος, ὁμιλεῖ ἐν τούτοις παραδόξως περὶ τοῦ ἐλαίου οὐχὶ ὡς θυσίας, ἀλλ' ὡς μέσου φωταγωγίας τῶν ναῶν!

ΤΟ ΩΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ ΕΝ ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ;

Γεγονὸς ἐκτάκτου κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐσημειώθη εἰς τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς «Ὁδεῖον Ἀθηνῶν», τοῦ ὁποῦ ἢ ἐκ κληροδοτημάτων ἐθνικῶν εὐεργετῶν περιουσία, ἀνερχομένη εἰς τρία περίπου ἑκατομμύρια, ἀποδίδει τόκους σεβαστοὺς καὶ ἱκανοὺς ἵνα συντηρηθῇ ἐν ἴδρυμα, γνωρίζον συντεῶς καὶ ἐν πνεύματι ἀξιοπρεποῦς οἰκονομίας νὰ χειρίζηται τὰς προσόδους αὐτοῦ.

Καὶ τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἢ ἐπὶ δέμηρον ἀναστολὴ τῆς καταβολῆς τῶν μισθῶν Ματίου καὶ Ἰουνίου εἰς τοὺς καθηγητὰς αὐτοῦ! Τὸ μυστηριώδες καὶ ἀνεξήληκτον τοῦ καταστήματος τούτου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίζωμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀνέστειλε τὰς πληρωμὰς τῆς ἢ ἑκατομμυριοδὸς αὕτη Σχολῆ τοῦ Κλειδοκουμβάλου. Κρίνοντας ὅμως ἐκ τῆς σπατάλης τοῦ χρήματος, ἣτις βασιλεύει ἐν αὐτῷ, ὅπως καὶ ἐκ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἄρσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, κατόπιν τῶν ὁσων εἰς βᾶρος αὐτοῦ κατηγγέθησαν δημοσίᾳ χωρὶς ν' ἀναιρεθῶσι, θεωροῦμεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὴν ἐλάττωσιν τῶν πόρων αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν συνεπῶς τῶν τόκων, οὓς ἀποφέρει ἢ ἐκ

τριῶν περίπου ἑκατομμυρίων περιουσία αὐτοῦ. Διότι δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ μελοδραματικαὶ παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι προηγγέλθησαν μετὰ τόσης ρεκλάμας, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀκόμη δὲν ἐδόθησαν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος. Συνδυάζοντες πάντα ταῦτα, ἀλλὰ κυρίως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἱφιγένεια Σὺγγροῦ, τοῦ εὐεργέτου ὡς γνωστὸν τοῦ Ὁδείου, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως ἐξεμεταλλεύοντο οἱ ἐπιστατοῦντες εἰς τὰ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν ἐπιτήδευοι, διατυμπανίζοντες ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νέον Ὁδεῖον θὰ ἰδρῦετο δαπάνῃ τῆς ἀειμνήστου, λαμβάνοντες—λέγομεν—ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἱφιγένεια Σὺγγροῦ, κατιδοῦσα—ὡς ἔχομεν σοβαροὺς λόγους νὰ γνωρίζωμεν—τὴν πλάνην αὐτῆς, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ τι τὸ καλὸν καὶ ὑγιὲς διὰ τὴν κοινωνίαν ἐκ τοῦ εὐεργετηθέντος Ὁδείου, οὐδὲ ὀβολὸν κατέλιπεν εἰς τὸ παμφάγον τοῦτο Κατάστημα, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν σαφῆ ἰδέαν τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως. Ἄν δὲν ἀπατώμεθα, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἔχει παρὰ τῷ Ὁδεῖῳ Ἀθηνῶν Ὑπουργικὸν Ἐπίτροπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀμφιβάλλομεν θὰ κατέστησεν ἤδη ἐνήμερον αὐτὸν περὶ τῶν συμβαινόντων. Καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐλπίδι ἢ Ἀθηναϊκῆ κοινωνία διὰ τινος δηλώσεως θὰ διαφωτισθῆ βεβαίως περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ, τοῦ ὁποῦ τὰ μυστήρια δὲν ὑπολείπονται τῶν τοῦ περιωμένου Γιλδί.

ΑΙ ΝΕΙ ΕΥΧΑΙ

Τὰ εὐφρόσυνα ἐθνικὰ γεγονότα καὶ αἱ θεόθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπιδραβεύομεναι στρατιωτικαὶ ἐπιτυχίαι παρέχουσι τὴν εὐλογον ἀφορμὴν εἰς δοξολογίας καὶ εὐχαριστήριους δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψίστον. Ἡ Ἐκκλησία ἐν ἡμέραις χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πρωτοστατοῦσα πάντοτε ἀναπέμπει τὰς ἱκετηρίους αὐτῆς εὐχὰς καὶ δεήσεις, οὕτως ὥστε δι' αὐτῶν νὰ κατεσοῦνται πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Διὰ πάσας ὅμως τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς καθωρισμένοις καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένοις κειμένοις καὶ κανόνες καὶ δεήσεις καὶ εὐχαὶ ἄπειροι. Εἶναι συνεπῶς περιττὸν, ἀλλὰ καὶ ἀτοπον, διὰ πᾶσαν τελετὴν ἢ δοξολογίαν νὰ κατασκευάζωνται νέαι εὐχαί, ἔστω καὶ ἂν ὁ ποιητὴς αὐτῶν τυγχάνῃ νὰ ἦνε αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος! Εἶνε τοῦτο μία παρατυπία—ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὸν ἐλαφρότερον χαρακτηρισμὸν—ἣτις δὲν ἔχει τὴν θέσιν τῆς, μεθ' ὅλον τὸν ἱερὸν καὶ ἅγιον καὶ ὄρατον σκοπόν, δι' ὃν συνοφαινόνται αἱ εὐχαὶ αὐταί. Καὶ ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ νεωτερισμὸς αὐτός θὰ σταματήσῃ ἔως ἐδῶ, διότι ἄλλως ἢ πρὸς κα-

νοὶ ὕμνον τὸν Θεὸν ἐπικροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοι». (Πραξ. Ἀποστ. Κεφ. ις', 25) ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς ψαλμογράφος ὑπηγόρευεν εἰς ἡμᾶς τοῦτο, τύπον ἑαυτοῦν παρασχών: «Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου» (Ψαλμ. ΡΙΗ'). Καὶ δι' αὐτὸ δ' ἔτι τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς ἐξηγειρομένους τοῦ ὕπνου ἐξομολογήσεις τε καὶ ἱκεσίας προσφέρειν τῷ Κυρίῳ ὁ αὐτὸς Δαυιδ ἔδωκεν ἑαυτοῦν ὑπογραμμὸν εἰπών: «Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετῆν τὰ λόγια σου» (αὐτόθι). Καὶ ἐξ αὐτῶν ὅμως τῶν Μωσαϊκῶν βιβλίων μαθαίνομεν τὰς

ὄρας τοῦ νυχθημέρου, καθ' ἃς τῶν θυσιαῶν ἄλλαι μὲν πρὸς ἑσπέραν, ἄλλαι ἐπινύκτιοι καὶ ἄλλαι κατὰ τὸν ὄρθρον προσήγοντο (Ἐξόδου ΚΘ' 39. Λευϊτ. ΚΔ', 4). Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν οὔτε τὸν θεῖον Ἀμβρόσιον λέγοντα: «Ἐν ὄραις καὶ ὕμνοις θεοῖς διαγενέσθαι ὀλοσχερῆ τὴν νύκτα...» (Περὶ παραθενίας Βιβλ. Α'), οὔτε τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον, οὔτε τὸν Χρυσόστομον, οὔτε τὸν Ἱερώνυμον, οὔτε τὸν Γρηγόριον τὸν Νύσσης, οὔτε τὸν Κυπριανόν, οὔτε τόσους ἄλλους ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα ἀποδείξωμεν, ὅτι τὸ προσεύχεσθαι ἐν ὄρα νυκτὸς ἀπὸ αὐτῶν τῶν Ἀπο-

στολικῶν χρόνων παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Ἀναφέροντες πάντα ταῦτα, ἵνα καταδείξωμεν εἰς ὅποια μικροπράγματα καταγίνονται οἱ παραπινάκιοι καὶ παρακοιμώμενοι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, κρούοντες οὐχὶ σπανίως καὶ αὐτὰ τοῦ κομικοῦ τὰ ὄρα. Διότι τὸ νὰ ταξιδεύσῃ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ Αἰγίνης μέχρις Ἀθηνῶν, ἵνα λάβῃ προφορικῶς τὴν ἀδειαν πρὸς τέλει ἀγρυπνίας, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ Ἱερά Μητρόπολις ἔχει τὴν κακόπιστον ἀρχὴν «νὰ μὴ δίδῃ γραπτά», βεβαίως οὐχὶ πλέον ἐγγίζει, ἀλλ' ὑπερπηδᾷ τὰ ὄρα τοῦ κομικοῦ καὶ τοῦ γελοίου. Ἐκτὸς ἂν καὶ ἐν τῷ θεματι τούτῳ ἐξακολουθῶσιν αἱ ἐπὶ Μελετίου ἐκ-

τασκευήν νέων εὐχῶν κεκτημένη ταχύτης εἶνε τσσαύτη, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἐνορίας ἐφημέριοι νὰ φιλοδοξῶσι νὰ γίνωσι κατασκευασταὶ νέων εὐχῶν, χωρὶς νὰ ἦνε δυνατόν νὰ εὑρεθῆ ποτε τὸ τέλος. Δὲν ἔχομεν καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ ἐγνωσμένη εὐσέβεια τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου πρώτη θὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, ἀνευρίσκουσα ἐν τοῖς Ἐυχολογίοις τῆς Ἐκκλησίας τὰς ὑπ' αὐτῆς καθωρισθείσας διὰ πάσαν ἀνάγκην καὶ περίπτωσιν εὐχὰς τσοσούτων ἁγίων Πατέρων καὶ Πατριάρχων κλπ., τιθεῖσα οὕτω τελείαν καὶ παύλαν εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην τῶν νέων εὐχῶν, τῶν ἀπὸ πάσης μὲν ἀπόψεως ὡραίων καὶ ἐκφραστικῶν, ἀλλ' οὐδεμίαν θέσιν ἔχουσῶν εἰς τελετάς, καθ' ἃς μία εἰδικὴ δι' ἐκάστην περίπτωσιν προσφώνησις θὰ ἦτο ἡ καλλιτέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἡ προσφορωτέρα ἐξύμνησις τῶν ἐξαιρετικῶν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου γεγονότων.

Πρὸς ὁδηγίαν δὲ τῶν «εὐκτιτῶν» τῆς Νέας πίστεως συνιστῶμεν αὐτοῖς νὰ ἀναγνώσωσιν εὐχὰς ἐπὶ ὁμοίαις περιστάσεσιν εἰς τὸ Μέγα Εὐχολόγιον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ Τυπικὰ τοῦ Δημητρεύσκου, διὰ τῶν ὁποίων ἀναπληροῦνται τὰ χάσματα τοῦ ἐν χερσὶ Εὐχολογίου.

ΜΑΚΚΙΑΒΕΛΙΚΑΙ ΠΑΡΑΚΡΟΥΣΕΙΣ

Εἰς ἓνα τῶν ἐν Πειραιεὶ νῶν τὰ κομματικὰ πάθη μεταξὺ τῶν δύο αὐτοῦ ἱερέων ἐξηφθῆσαν εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Ἐπὶ τῆ συγκλήσει δὲ προσθήκη τρίτου ἱερέως ὑπεδείχθη εἰς τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρωτοσύγκελλον τῆς Μητροπόλεως κ. Ἰωάννην Παπασαράντου, ὅτι ὁ νεοδιορισθεὶς θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ προσοικειωθῆ μίαν τῶν δύο μερίδων καὶ ὅτι συνεπῶς αἱ διαμάχαι ἀντὶ νὰ καταπαύσωσι θὰ ἐξαφθῶσι περισσώτερον. Ἀλλ' ὁ ἅγιος μέγας Πρωτοσύγκελλος ἔδωκε τὴν ἐξῆς χριστιανικωτάτην ἀπάντησιν: «Ἀφήστέ τους νὰ φαγωθοῦνε γὰρ νὰ γελῶμε!» Καὶ ἔπειτα φωνάζομεν καὶ διαμαρτυρούμεθα, ὅτι ὁ κληρὸς μας δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς του! Οὕτε αὐτὸς ὁ Μακκιαβέλης θὰ εἶχε τὸ κουράγιον τσοσούτον προπετῶς νὰ διαδώσῃ τὰς διχαστικὰς ἀρχὰς καὶ τάσεις του. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ἅγιος Πρωτοσύγκελλος, ἀντιπροσωπεύων τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν, παρέχει τὸ δίκαιον ἐνδόξιμον ὅτι ἐκπροσωπεῖ καὶ τὰς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἰδέας. Ἡμεῖς προτείνομεν, ὅπως ὁ νέος οὗτος Μακκιαβέλης τάχιστα προαχθῆ εἰς τὴν ἡς ὀρέγεται Ἐπισκοπήν, ἵνα ἀπὸ μείζονος περιωπῆς καὶ ἀσφαλέστερον διδάξῃ εἰς τοὺς χριστιανούς τὰς περὶ ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας εὐαγγελικὰς ἀρχὰς του.

*Ἀφεριμ! ἅγιος Πρωτοσύγκελλος!

δηλωθεῖσαι ἀνέροισι καὶ ἀσεβεῖσι τάσεις πρὸς περιφρόνησιν πάσης ἀρχαίας παραδόσεως, μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀγρυπνίων. Ἀλλὰ τότε οἱ τὰ τοιαῦτα ἔκτροπα θέλοντες νὰ συνεχίσωσιν δὲν ἔχουσι θέσιν ἐν τῇ Μητροπόλει Ἀθηνῶν. Ἴδου ἡ Ἀμερικὴ τοῦ Μελετίου. Ἐκεῖ διανοίγεται εὐρὺ τὸ στάδιον εἰς πάντα ἀσεβῆ καινοτόμον, ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας Μεταξάκη καὶ συντροφίας.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἡμεῖς θ' ἀναμεινώμεν ἐξηγήσεις, ἵνα μάθωμεν τοὺς λόγους δι' οὓς αἱ ἀγρυπνίαι ἀπαγορεύονται, ὅπως καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αἱ ἀδελφαὶ δίδονται μὲν προφορικῶς, οὐχὶ ὁμως καὶ γραπτῶς. Εἶναι καιρὸς ὁ ἀνεξήγητος μυστικισμὸς καὶ ἡ κουτοπόνηρος κακοπιστία τῶν περὶ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν νὰ παύσῃ, οἱ δὲ χριστιανοί, μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν νὰ μὴ χλευάζονται καὶ κοροϊδεύονται τσοσούτον

προπετῶς παρὰ καλογηρίσκων, οὐδεμίαν οὐδέποτε παρασχόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίαν, πλὴν ἐν τούτοις καὶ ἐπισκοπῆς ἀκόμη ὀρεγομένων εἰς ἐπαθλον τῶν ὄσων εἰς βάρος τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κυριάρχου αὐτῶν Δεσπότητος κατεργάζονται.

Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΕΙΣ ΟΙΚΙΑΚΑΙ

Χωρὶς προλόγου. Ἀναφερόμενος εἰς παλαιὰς σηνὰς οἰκογενειακοῦ βίου τῶν πατέρων ἡμῶν, πράττω τούτου κατὰ ζήτησιν τῶν ἐκδιδόντων τὴν «Νέαν Φόρμιγγα», εἰς συμπλήρωσιν φληνάφων πρὸς διείριον που λεχθέντων, τῶν καὶ γραφέντων ἐν τῷ Α' τῶν τριῶν φυλλαδίων τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ «Ἀγαθοεργοῦ Συλλόγου Ἑλληνίδων» (Φαναρίου), ἐν Κωνσταντινὸν πόλει «Βιβλιοθήκης ὠφελίμων γνώσεων». Καὶ φαίνεται μοι πλείονος ἀναπτύξεως ἀνάγκην ἔχον τὸ θέμα περὶ τῶν οἰκογενειακῶν διαχύσεων τῶν πατέρων ἡμῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ μάλιστα τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον ἡ μουσικὴ καταλάμβανε εἰς αὐτάς. Ἐπίδρασις τουρκικῶν μελωδιῶν εἰς αὐτάς ἀναμφισβητήτως ὑπεφαίνετο καὶ καταφαίνετο· ἀλλ' ἐπίδρασις εὐρωπαϊκῶν ἄγνωστον ἀκριβῶς ποτε παρ' ἡμῖν εἰσεκώμασεν. Εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσὶν τῶν «Ἐρωτῶν ἀποτελεσμάτων» (1792), βιβλίου βεβαίως ὑπὸ φαναριώτου γραφέντος, ἐπαφίεται κατὰ τῶν νέων ἑλλήνων ὑπὸ παλαιοῦ βέλος οὐχὶ ἐχεπευκῆς, ὅτι οἱ νέοι οὗτοι σπουδάζουσι τὴν γαλλικὴν, οὐχὶ καθὼς χρήσιμον εἰς τὸν ἐμπολαῖον αὐτῶν βίον, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ ἀναγνώσεων τῶν «ρωμάντζων» τῶν γάλλων μυθιστοριογράφων, τὰ ὅποια ὁμως ἔμενον εἰς τὴν ἑλληνικὴν, εὐτυχῶς, ἀμετάφραστα. Ἡ φαρέτρα τῶν τὰς παλαιὰς συνηθείας τεθηπτότων ἐξαπέλυε βέλος ἄδικον, διότι, πρὸ τοῦ 1821, ἦν ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα διδασκόμενη, διότι τοὺς ἐν ἡμῖν ἀνθούοντας ἐπιστήμονας, ἰδίᾳ τοὺς ἱατρούς, ἐξαπέλυον τὰ «περήφανα, τὰ φοβερά καμίνια» τὰ τοῦ Παταβίου κυρίως καὶ τῆς Πίζης καὶ τῆς Βονωνίας πανεπιστήμια. Καὶ, εἰ οὐχὶ «ρωμάντζα» ἐπιζητήτα, ἀλλὰ τραγωδία καὶ κωμῶδια Γολδόνη καὶ Μεταστασίου μετεφράζοντο καὶ ἐξετυπῶντο καὶ διεσκορπίζοντο ἀνὰ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολίην, τὴν κακοδόξως σήμερον μετονομασθεῖσαν Ἀνατολίαν. Καὶ ἀνεγινώσκοντο μετὰ πόθου καὶ μετὰ πολλῆς ἠδονῆς, πολὺ προτιμότερα βιβλίων ἑλληνικῶν, διήθεν διηγημάτων, ὡς ὁ «Καθρέπτης τῶν γυναικῶν» τοῦ ἀκρίτως ἀπολέσχου Κασαρίου Δαπόντε. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν «Καθρέπτην» θὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν τρισμύρινον διδάσκαλον τοῦ Γένους Εὐγένηιον, εἰπόντα ἢ γράφοντά που, ἂν ἡ μνήμη μὴ με ἀπατᾷ, ὅτι, ἐὰν ἦμην πατήρ, τοιοῦτον καθρέπτην οὐδέποτε ἤθελον ἐπιτρέψῃ νὰ κρατήσουσιν εἰς χεῖρας αἱ θυγατέρες μου.

Ἐπιρροὴ ἰσχυρὰ γαλλισμοῦ ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἦθη τε καὶ καθεστῶτα ἦν ἀδύνατος πρὸς τῆς περιφύμου γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀμέσως δὲ μετ' αὐτήν, ἢ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἐπικοινωνία τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς - ἑλληνικῆς πρὸ παλαι καὶ νῦν ἔτι - μετὰ τῆς Γαλλίας ἐπὶ Ναπολέοντος Α' συνετέλεσε πολὺ εἰς εἶδος τι γνωριμίας καλλιτέρας τῆς ἐπικρατείας ἐκείνης μεθ' ἡμῶν. Οἱ γαλλικοὶ λιμένες καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτοῖς συνεκινῶνουν μετὰ τῶν παλαιῶν πόλεων τῆς πρώην Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔθιμα δὲ ξένα μετ' ὀθνεῶν ἰδεῶν διεισέδουον παρ' ἡμῖν καὶ τὰ μὲν ἐπικίνδυνα τούτων ἐπολεμοῦντο ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τὰ δὲ οὐδενόσωρα ἀκλύτως ἦν δυνατόν νὰ διαδοθῶσιν, ἐν οἷς καὶ γαλλικαὶ μελωδίαί, καὶ ἄσματα, καὶ μουσικὴ ἐν γένει, καὶ χοροὶ.

Ἰδέαι περιεργοὶ παρ' ἡμῖν ἐνεσφηνούοντο καὶ πρότερον, ξενικῶν διδασκαλιῶν ἐρίπτετο σπόρος ἐμφανῶς ἢ ἀφανῶς. Τίς ἠδύνατο νὰ μὴ

φριξῆ μανθάνων (α) ὅτι τότε περίπου, Μιλτιάδης «ὁ λεγόμενος Στεφανόπουλος, φθάνων εἰς τὴν πατρίδα του Σωποτῶν (β), καὶ εὐρίσκων τὸν πατέρα του ἀποθαμμένον, ἐπῆγε μὲ μουσικὰ ὄργανα καὶ ἐθυσίασεν ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα του ἓνα κριάριον, διὰ τὸ ὁποῖον ὡς εἰδωλολάτρης κατηγορηθεὶς ἐξεδιώχθη». Τοιαῦται ἰδέαι διεδίδοντο, πολεμουμένοι ὁμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑφίσταντο λόφισιν τινα, διότι καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀντετίθετο πρὸς αὐτάς, ἔπρεπε δὲ νὰ παρέλθωσιν ἔτη τεσσαράκοντα ἕως οὐ ἀνασυνταχθῶσιν, ἢ αὐταὶ ἢ παρόμοιαι, διὰ Θεοφίλου Καήρη. Καὶ ἐμένομεν τιμῶντες καὶ περιέποντες τὰ γνωστὰ καὶ διήθεν πάτρια, εἰςδεχθέντες τὴν ἐπιδρομὴν ἀσμάτων καὶ μουσικῶν ξένων ἀπὸ Δύσεως. Ἀλλ' εἰς τούτου τὸ κεφάλαιον οὔτε ἡ λεγομένη Ὑψηλὴ Πύλη παρενέβαλεν ἐμπόδιον τί ποτε· αὐτὴ ἡ τουρκικὴ ἀρχὴ κατενόησε περὶ τὰ τέλη τῆς III' ἑκατονταετηρίδος ὅτι ἔπρεπε νὰ φορέσῃ κακότεχρόν τι προσωπεῖον «εὐρωπαϊσμοῦ» πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἐν τῇ Δύσει. Περιττόν δὲ νὰ εἴπω ὅτι τὸ τουρκικὸν ἐμβατήριον «Δζεζαέρλι» (*) τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ φοβεροῦ ναυάρχου Χασάν τοῦ ἐξ Ἀλγερίου (Δζεζαέρλι) συντεθεὲν λέγεται ἔργον εὐρωπαϊοῦ μουσικοῦ καὶ τὸ ἐμβατήριον τοῦτο ἐψάλλετο - ἀνέκρουεν ἢ στρατιωτικὴ μουσικὴ, μέχρις ἐμφανίσεως τοῦ τῆς Πλεύνας ἐμβατηρίου καὶ μέχρις τῆς ἐν πάσῃ συναναστροφῇ ἐπικρατήσεως τοῦ ἐμβατηρίου Χαμηδιέ.

Ξενικῶν μελωδιῶν εἰσαγωγή οὐδαμῶς ἐξεφόβηε τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, καὶ λοιπὸν ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολίην ἀδεῶς εἰσῆγοντο αὐταί, καίτοι οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν εἴπερ ἦσαν εἰσηγμένοι πρὶν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς διήθεν ἰσοπολιτείας διὰ τοῦ ἐν Ροδῶνι (Γκιουλχανέ) περιφύμου (διὰ πλῆθους ψευδολογιῶν λαμπρῶν) χάτι - σερῖφ τοῦ 1839. Θέατρα δὲ καὶ καφενεῖα ὠδικὰ ἀγνοῶ εἴπερ ἦσαν ἰδρυμένα πρὸ τοῦ 1850, ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς κοινότησι τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρὸς τῆς ἐγκαταστάσεως ἀεριοφωτός. Ἐπολεμεῖτο καὶ τούτου ἢ εἰσαγωγὴ καθὼς περιττοῦ εἰς κοινῶν τιμῶν ἀνθρώπων, καθῆκον ἐχόντων νὰ κλείωνται διήθεν ἐντὸς τῶν οἰκῶν αὐτῶν μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, μὴ περιφέροντες ἐαυτοὺς τὴν νύκτα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ στενωποὺς.

Εἴτε διὰ λόγους τινὰς τοιοῦτους, εἴτε χαριζόμενοι τοῖς τούρκοις οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐξηκολούθουν τηροῦντες ἔθιμα τουρκικὰ, τὰ κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς καὶ διαχύσεις, καὶ τὰς ἀνατολικὰς μελωδίας, πρὸς ἃς τόσον ἦτο συνωκνωμένον τὸ «αὐτὶ» τῶν προγόνων, ὥστε νὰ ποικίλλωσι δι' «ἀμανέδων» καὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν μουσικὴν ἐν ναοῖς συνοικιῶν μικρῶν τῆς Κωνσταντινολέως καὶ πόλεων ἐπαρχιωτικῶν. Οὕτε βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ πληροφορήσω τὸν ἀνεκτικὸν ἀναγνώστην μου ὅτι πᾶσα συνάθροισις καὶ πανήγυρις οἰκογενειακὴ προφανεστάτην ἐδήλου τὴν ἐπέμβασιν καὶ τὴν ἐπήρειαν ἢ τούρκικῶν μελωδιῶν ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καίτοι ἔτη τινὰ πρὸ τούτου τινὲς τῶν ἐν εὐρωπαϊκαῖς πόλεσιν ἑλλήνων, καινοτροποῦντες καὶ οὐ φρονίμως πράττοντες, διέφθειραν τὴν πάτριον ἐν τῇ ἱερᾷ μουσικῇ παράδοσιν, εἰσαγόντες «κεκλασμένα μέλη» ἐν διέξαγωγῇ ἱερῶν τελετῶν. Ἐγένετο δ' ἔξισ τοιαύτη ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ αἰῶνας ἐν τῇ χρήσει τουρκικῶν ἁμάτων εἰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς.

(α) Βίος Στεφάνου Καραβασοφῆ, ἱατροῦ, ὑπαγευθεὶς ὑπὸ Ἡλίου Φανταλῆου. Ἐν Κ'πόλει, 1868, σελ. 24. ἢ ὑποσημασίου.

(β) τῶν Καλαβρῶτων ὄπλα εἶναι.

(*) Σημείωσις «Νέας Φόρμιγγος». — Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐμβατήριον ἔχει καθιερωθῆ καὶ ἐν μερῶν Ἀθηνῶν εἰς πᾶσαν κομπὴν γάμου, ἢς προηγούμεναι τὰ συνεθῆ λαϊκὰ ὄργανα.

ὥστε καὶ μετὰ τὸ 1856 καὶ μετὰ τὸ 1870 'να καθυδύνη τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν δημηγύρεις ἢ ἀνατολική, ἢ τουρκικὴ μᾶλλον εἰπεῖν μελωδία.

Διεσκέδαζεν αὐτὴ τοὺς πατέρας, ἡμῶν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς ἱερᾶς. Ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐδανείζοντο καὶ τινὰ παιγνίδια εὐγενῆ καὶ ἀθῶα, ὡς χάριν λόγου «τὸ δακτυλίδι» τὸ κρυπτόμενον ὑπὸ κύαθον καφέ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε 'να εὐρη ἕκαστος τῶν παρόντων μεταξὺ δεκαπέντε εἰκοσι φλιτζανίων (κυσθίσκων), καὶ τὰ συνημμένα τούτοις ἄσματα, τῶν ὁποίων ἢ μελωδία ἦν εὐχάριστος, κυρίως ἢ λεπτῶς σκώπουνσα τὸν μὴ δυνηθέντα 'να εὐρη τὸ φλιτζάνι τὸ κρυπτόν τὸ δακτυλίδιον. Δυποῦμαι ὅτι ἐλησμόνησα τὸ μέλος τῶν στίχων, ὧν ἡ ἀρχὴ «Aldin, aldin, alámándin» (=Πῆρες κ' ἐπῆρες, μὰ δὲν ἐπῆρες) γ) —καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει πρωτολεπτοουργῶν, οἵτινες εἰς ἀρχιτέκτονας ὑπεροπὴν προεβιάζοντο· οἱ ἀπὸ ἀπλοῦ λεπτοουργοῦ εἰς πρωτολεπτοουργοῦς προβιβαζόμενοι ἐλέγοντο κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους (πρὸ τοῦ 1840) κερχανεζήδες· ἔπρεπε δὲ 'να συναχθῶσιν οἱ ἐν οἰκοδομῇ τινὶ ἐργαζόμενοι καὶ φίλοι συνεχῆνται, καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος δίδοντος τὴν ἀδειαν, εἰς ἕξ αὐτῶν ἔλεγεν ἕνα στίχον τουρκικὸν ψάλλον αὐτόν, ἐν τέλει δὲ τοῦ στίχου οἱ παρόντες ἐπεδοκίμαζον κυλιπώντα ἐπὶ τῶν ἱκρωμάτων τὰ σκεπάρνια. Τοῦτ' αὐτὸ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν προβιβασμόν αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν βοηθοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἄλλο τουρκικὸν ἄσμα «ετραγουδοῦσαν» οἱ τεχνίται, ὁπόταν οἰκοδομὴ τῆς ὑψοῦτο καὶ ἔφθανεν ἕως τῆς στέγης, ὅτε ἄλλην τότε κοσμικὴν ἔργον οἱ ἐργάται πανηγυρίν, λαμβάνοντες καὶ τὸ ἀπαραίτητον πρόβατον πρὸς εὐωχίαν. Ἦσαν δὲ εἰς τοιαῦτα δῶρα γενναϊότατοι οἱ τουρκοὶ. Φρονῶ ὅτι καὶ εἰς ἐτέρας τέχνας—ὁ προβιβασμός τοῦ μαθητευομένου εἰς τεχνίτην, καὶ κατόπιν εἰς ἀρχιτεχνίτην ἐγένετο διὰ τινος τελετῆς, χροιάν μὲν ἐχούσης ὅπως κοσμικὴν, ἀλλὰ συνοδευομένης ὑπὸ τουρκικῶν ἁσμάτων.

Ἦδαί ἐλληνιστί, κατὰ τὴν ἱερὰν ἡμῶν μελωδίαν, ἐψάλλοντο εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ σκηνὴν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς ἡμῶν, μετὰ τὴν ἱερὰν τελετὴν. Γνωστὰ τὰ ἄσματα καὶ οἱ στίχοι διὰ τοὺς τὸ πρῶτον εἰσαγομένους εἰς τὰ σχολεῖα μαθητᾶς· ἀλλὰ γνωστὰ καὶ αἱ εὐχαὶ εἰς παιδα μανθάνοντα γράμματα. Ἡ ὑπαρξὶς δὴλα δὴ ὡς καὶ ἡ ἀπαραίτητος ἐπιτέλεσις ἱερᾶς ἀκολουθίας διὰ πᾶσαν τοῦ ἡμετέρου βίου σκηνὴν καὶ ἀνάγκην, καὶ περίστασιν, εἶχεν ἀφευκτικὸν ἐπακολουθήμα καὶ τελετὴν κοσμικὴν, καὶ ἄσματα κοσμικά, καὶ μουσικὴν δημώδη, χωρὶς, ἐννοητέον, ἢ ἀποκλείεται καὶ ἡ τουρκικὴ, μάλιστα εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας.

Λάβετε πρόχειρον τὴν ἀπόδειξιν εἰς τὸν γάμον. Μετὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, ἀκολουθεῖ κοσμικὴ πανηγυρίς, δι' ἣν ἀνάλογα γινώσκουμεν «τραγούδια». Πανηγυρεῖς κοσμικαὶ διεξάγονται μετὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς ἐν τῷ βαπτισματι, εἰ οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ὁγδόην ἀπὸ τῆς γεννῆσεως τοῦ βρέφους ἡμέραν, εἰς τὸν ἀρραβῶνα, εἰς θεμέλια οἴκου, εἰς καθέλκυσιν πλοίου, εἰς τοὺς ἀπὸ ἐχθρας εἰρηνεύοντας, μετὰ τὴν χειροτονίαν διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου, καὶ εἰς ὁμοίας περιστάσεις χαρμονικὰς. Εἰς τὸν κοσμικὸν ἐορτασμόν οἰκογενειακοῦ γεγονότος εὐτυχοῦς, ὡς καὶ κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς ἐορτὰς—ὄχι νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν πατέρων καὶ πάππων ἡμῶν, ἐπὶ μὲν τῆς τραπέζης, δεῖπνου ἢ γεύματος, ἀνάκρουσις πρωτίστη μελωδίας ἱερᾶς ἦτο «Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ Σοὶ πεποιθῶτων, στερέωσον, Κύριε, τὸν οἶκον τοῦτον»—κοσμικῆς δὲ, ἢ τὸ γνωστὸν «Σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι ποῦρθᾶμεν»—ἢ τὸ αἰγαιοπελαγικὸν (ἀνὰ τὰς ἡμετέρας Σποράδας) «Τέσσερς στύλοι τοῦ σπιτιοῦ ὁποῦχετε

τὸ βάρος, φυλάττε τοὺς νοικοκεροὺς νὰ μὴ τοὺς εὐρ' ὁ χάρος»—ἢ τι παραπλήσιον.

Ἰερὰ ἦδαί, κυρίως οἱ κατὰ τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἐορτὰς εἰρμοὶ, ἐψάλλοντο, μετὰ τὴν τραπέζαν, ἐναλλοῦς πρὸς ἄσματα τουρκικά, ἢ ἡμιτουρκικά καὶ ἡμιελληνικά κατὰ τὰς λέξεις. Ἡ χιμαιρικὴ αὐτὴ στιχοουργία ἐπλαττεν ἢ τὸν ἕνα στίχον τουρκικὸν καὶ τὸν δεύτερον ἑλληνικόν, ἢ τὰς δύο λέξεις τὰς τελευταίας, ἢ τὴν μίαν τελευταίαν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἄλλην τουρκικὴν, ἢ μίαν ἢ δύο λέξεις ἐκάστου στίχου τουρκικᾶς· εὐρισκόν, ὡς εἰσικεν, αἱ τότε ἑλληνικαὶ γενεαὶ τὴν εὐκολίαν εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, διότι περὶ λέξεων βαρβαρικῶν οὐδεμίαν ποιῶμαι κατὰ προγόνων καταγγέλιαν, ὡς εὐρισκόντων παρασπαστικὰς συναισθημάτων αὐτὰς μᾶλλον ἢ τὰς ἑλληνικάς. Τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς ἑλληνοβαρβαρῶν στιχοουργίας ἔδωκα δύο δείγματα (δ) δημοσίᾳ, προστίθημι δὲ τρίτον.

Τοῦ πρώτου εἴδους

Περβανέ γκιμπὶ γκεζέριμ, ἀλεφὶν ἔτραφινά (ε)
Ποιὸς θὰ μὲ γλυτώσῃ, φῶς μου, ἀπ' τὰ δικά
τὰ δεινά ;]

τοῦ δευτέρου

Ἄς πηγαίνω, τί προσμένω! ὦρα πάγει
σεκιζέ (ζ)
κ' ἡ χατζὴ Δουδοῦ κοιμάται δὲ ξυπνάει ποῦ
γκειζέ (η)

τοῦ τρίτου

Τὸ χελιδόνι τουρκικά τὸ λένε κίρλαγκίτσι,
δὲν σ' ἀπαρνοῦμαι, μάτια μου, ντὶν ἱμανίμ
χακκὴ ἰτσιν (θ)

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς διασκεδάσεως ἀπετέλουν οἱ κανόνες οἱ συντεταγμένοι κατὰ μίμησιν καὶ ρυθμὸν κανόνος πανηγυρικοῦ ἱεροῦ. Ὑπέμνησα ἄλλοτε τοὺς τοῦ Δαπόντε· καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι γινώσκω τρεῖς, τὸν «περικτικὸν πολλῶν ἐξαιρετικῶν πραγμάτων»—τὸν «περικτικὸν ὀνομαστικῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων»—καὶ τὸν «ἐν ἐπιτομῇ περιλαμβάνοντα τὸ κατὰ (Ἰωάννην) ἅγιον Εὐαγγέλιον». Ἰσως ὁ πρῶτος μόνον ἐξεδόθη τύπος. «Ἐτραγουδοῦσαν» κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς συναναστροφὰς καὶ διαχύσεις αὐτοὺς τοὺς κανόνες, ἴσως δὲ καὶ ἄλλους εὐαγῶγους· διότι οὐδαμῶς εὐρίσκω δεδικαιολογημένον τὸ «τραγουδίημα» τοῦ κακοήθους ψωροβιβλίου «τοῦ Σπανοῦ», καίτοι παιδίον ὄν γέροντας ἐγνώρισα γινώσκοντας πολλὰ μέρη τοῦ ἀναγῶμου καὶ βωμολοχωτάτου τούτου βιβλίου· καὶ πρέπει 'να εἴπω ὅτι καὶ αἱ δύο μορφαὶ τοῦ βδελυροῦ φυλλαδίου, ἢ τε τῆς Βενετίας καὶ ἢ παρὰ Emile Legrand, παρόμοιά τινὰ roèmes morales ἐκδόντι, δεικνύονται ἀνάξια γραφίδος ἑλληνικῆς· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ πρότερον οἱ κατὰ τὴν ὀρθοδοξοῦσαν Ἀνατολὴν ἑλληνες ἐπίστευον τὴν «φυλλάδα τοῦ Σπανοῦ» ἔργον ἀρμενίων κατὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γραφέν. Ὅπως δὴ ποτε, ἔπρεπε 'να καταβῆ τις εἰς τὸ ναδίρ τῆς ἀγροικίας ὥστε 'να ψάλλῃ δημοσίᾳ τὴν ἀκολουθίαν ταύτην.

Πρὸς ψαλμοδίαν καὶ διάχυσιν εἶχον αἱ γενεαὶ αἱ τότε καὶ ἄλλους κανόνες χλευάζοντας ἐλαττώματά τινὰ καὶ κακίας, ἢ καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτάς· ἐκ τῶν κανόνων τούτων ἀπεσπῶντο ἐν ἡ δύο προσόμοια, ἔχοντα τόπον κενόν, εἰς ὃν ὁ τραγουδιστὴς, ὁ ψάλλον προσήρμοζε τὸ ὄνομα τοῦ λοιδορουμένου. Λόγου χάριν,

(ε) Ἄγαθὸς Σάλλογος ἑλληνικῶν—Βιβλιοθήκη Ὁμολογιστῶν γνῶσεων. Τεῦχος Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1920, σελ. 55—56.
α) ὡς μικρὴ καταλοιδωτικὰ τραγουδιὸν εἰς τὴν ἐρώγα.
β) ὁμοίως.
γ) αὐτὴν τὴν νόκτα.
δ) διὰ τὸ δίκαιον τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου μου. Κατ' ἄλλους, δὴθεν γραπτῶν χατζέρ, ὡς ἂν εἴποι τις—χάρην τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου μου.

εἰς τι τροπάριον κατὰ μεθύσου, ἐπὶ τοῦ «Χαίροις ἀσκητικῶν» ψαλλομένου, τρεῖς συλλαβαὶ ἔμενον πρὸς τὸ τέλος κεναί, πρὸς ἐνθῆκων τοῦ σατυριζομένου δὴθεν ὀνόματος... «ὁποῦ ἐγίνου παίγιον—εἰς πᾶσαν χώραν, ἢν ἦλθες (3 συλλαβαὶ) μεθύστακα», ὅπου ὁ μὴ θέλων 'να ἀπαγγεῖλῃ τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ χάσμα τριῶν ὑπάρχει συλλαβῶν, ἔλεγε «ὦ τάλα».

Καὶ ταῦτα μὲν παράγονται καὶ παρήγοντο ἐν ἡμῖν κατὰ μίμησιν ἴσως παλαιότεραν. Ὁ μακαρίτης Κωνστ. Σάβας ἔγραψεν ἐν βιογραφίᾳ Ψελλοῦ, ὅτι αὐτὸς ἦν ἐν χρόνοις παλαιότεροις ἡμῶν ὁ ἀνευλαβῆς εἰσηγητὴς τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας τοῦ κατὰ προσώπων νεωτέρων ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὠδᾶς καὶ κανόνας ἱεροὺς συνθέτειν καὶ ἀκολουθίας, ἢ παρσπαστικῶν εἰς τὰς ἐξοχίας παλαιούτους, παρεντιθέντα, ἀντὶ τῶν ἁθιερωμένων λέξεων, λέξεις ἢ κληρικὰς ἢ πάντη ἀναγῶγους, ἢ τωθαζούσας εὐγενῶς ἢ δυσγενῶς ἐλάττωμά τι ἠθικόν, ἢ ἀδυναμίαν τοῦ χλευαζομένου, ἢ διαλόγου συμπηγνύειν ἐρωτικῶς εἰς ἐγκώμια δυνάμενα 'να χαρακτηρισθῶσι καὶ ν' ἀποκληθῶσιν ἀσώδη. Ἡ δὲ τοιαύτη συνηθία ἐγένετο κώδη σχεδὸν ἐθιμοτυπίας, οὔτε ἦν δυνατόν 'να συναθροισθῶσι πρὸς διασκεδάσιν οἰκογενεαὶ φιλικαὶ χωρὶς τοιούτων ψαλμοδιῶν καὶ τοιούτων ψευδοκανόνων καὶ ψευδοακολουθιῶν.

Αὐταὶ δὲ κ' ἐκεῖνοι συνετίθεντο μάλιστα ἐν Ἄγιῳ Ὄρει, καὶ ἐνθυμούμεθα τὸν περὶ ταῦτα ἐπιτήδειον, ὀλιγομαθῆ δέ, μοναχὸν Κύριλλον τὸν Κουτλουμουσιανόν, ἄπειρα ἄσματα ἱερὰ πρὸς τὸ ἀσπειότερον παραχαράξαντα, ὧν τὸ τελειότερον ἦν ὁ κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον μητροπολίτην Προικοννήσου (1884), οὗ ἐχλεύαζεν ἐπιτηδείως τὴν διαρκὴ οἰνοφυλίαν καὶ τὸ πρὸς πνευματικὴν διοίκησιν ὀρθοδόξων, ὡς εἰκός, ἀδόκιμον.

Πολλοστὰ γράφονται ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τῶν οἰκογενειακῶν διαχύσεων, ἀλλὰ καὶ πάσης φιλικῆς συγκεντρώσεως τῶν πατέρων καὶ προγόνων ἡμῶν, καὶ πᾶσα τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας ζωῆς ἐκδήλωσις ἔφερε τὸν θρησκευτικὸν χαρακτήρα, καὶ ὁ τύπος καὶ σφραγὶς αὐτοῦ εὐρίσκειται ἐπὶ πᾶσαν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου σελίδα. Μὴ λησμονήσωμεν τὸν χαρακτήρα τοῦτον ἐπιφοιτῶντα καὶ εἰς ἀρεπῆ καὶ εἰς εὐπρεπῆ· τίς ἐλησμόνησεν ἐπὶ βυζαντινῶν διαδήλωσιν τινὰ; περὶ καταργήσεως ἐπιζημίου τινος καθεστῶτος, ἢς εἰς τὸ τέλος ὁ τὴν πρωτεύουσαν ταράττων ὄχλος ἀπήτησεν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πράγματι μόνον ὑπὸ τῶν ὀντιλήψεων καὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν τότε συνηθειῶν δικαιολογούμενον; ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν τρισάγιον ἔμνον· τοῦτο δ' ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀκούσωσι τὸν αὐτοκράτορα λέγοντα «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» ἀντὶ τῆς ὀρθοδόξου δειξέσεως «Ἐλέησον ἡμᾶς.» Μὴδὲ λησμονήσωμεν ὅτι, κατὰ τινὰ διαδήλωσιν τοῦ ταραχοποιοῦ λαοῦ τῆς πρωτεύουσας, ἠκούσθη ἢ παρόκλησις ὅπως ληφθῆ καὶ τρίτος συμβασιλεύς, πρὸς τῷ ἐνὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Διότι εἰς Τριάδα πιστεύομεν· ἐβεβαίουν. Τριάδα δὲ κ' ἐπὶ γῆς ἠθέλων.

Αὐτὸς ἦν ὁ χαρακτήρ ὁ κυριαρχῶν καὶ ἀγιάων, κατὰ τοὺς πάλαι, πᾶσαν πράξιν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς κοινῆς ζωῆς ἡμῶν. Οἱ κανόνες τῆς τῶν ἑλλήνων γραμματικῆς ἔγραφοντο οὐχὶ εἰς στίχους, ὡς ἐστὶ δυνατόν ν' εὐρωμεν ἴσως μέχρι τοῦ 1830, ἀλλ' εἰς εἰρμοὺς καὶ προσόμοια, καθὼς ἔχομεν γεγραμμένους ἐν τῇ ΙΙ' ἑκατονταετηρίδι εἰρμοὺς εἰς διαγνώσεις ἀσθενειῶν ἀναφερομένους, καθὼς ἔχομεν Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ κανόνα κατὰ αἰρέσεων κλπ. καθὼς ἔχομεν, ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι τὸν τοῦ Ματθαίου Μυρέων κατὰ τῶν πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διαφορῶν τῆς Δυτικῆς, καθὼς ἔχομεν τὸν κατὰ τουρκικῶν κανόνα ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς Χίου (1694), καθὼς ἔχομεν κανόνα

(γ). Προστίθημα τὰ στοιχεῖα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἀκριβῶς ἀποδίδονται τὰς φωνάς.

ΤΙΣ Ο ΠΡΟΣΗΚΩΝ ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΝΤΑΓΡΑΜΜΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΗΧΩΝ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ φύλλῳ δημοσιευθέντος εἰς Εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν δημώδους τῆς Λευκάδος ᾄσματος «Ὁ Μάης» ὑπεσχέθη νὰ ὑποδείξω τὸν τρόπον, καθ' ὃν δεόν νὰ γράφονται εἰς τὸ πεντάγραμμον οἱ ἤχοι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ ἰδίως οἱ δύο χρωματικοί, ὁ Β' καὶ ὁ πλ. τοῦ Β'.

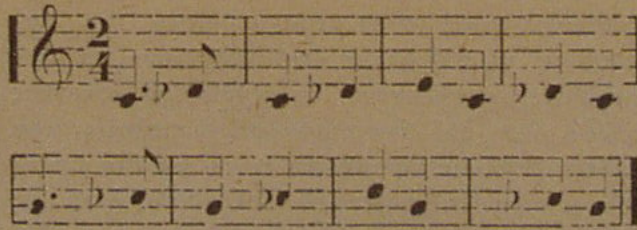
Καὶ δὴ ἰσχυρίζομαι, ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως ἐκ τῶν ἤχων τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἶναι δυνατόν ν' ἀποδοθῇ διὰ τῶν διαστημάτων τοῦ Κλειδοκυμβάλου, τῶν ὁποίων τὰ συγκεκραμένα ὄψη παρίστανται διὰ τῶν γραμμῶν καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν διακένων τοῦ πενταγράμμου. Οὐδ' αὐτοὶ κἄν οἱ δύο τρόποι τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὁ μεῖζων τουτέστι καὶ ὁ ἐλάσσων, οἱ ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς τῆς Βυζαντινῆς Πλάγιον Τετάρτου καὶ Πλάγιον Πρώτου, τὸν κατὰ τὴν δι' ἐναρμονίου φθορᾶς χροῶν δευέοντα, ἀποδίδονται πιστῶς, καθόσον ἐν μὲν τῷ μεῖζονι τρόπῳ θυσιάζονται οἱ ἐλάσσονες τόνοι Βου (=mi) καὶ Ζω (=si), ἐν δὲ τῷ ἐλάσσονι—καίτοι οὗτος καὶ καθ' ἡμᾶς βαίνει διὰ τόνου μεῖζονος καὶ ἡμιτονίου—οὔτε ὁ τόνος εἶναι ἀκριβής, οὔτε τὸ ἡμιτόνιον εἰς τὴν θέσιν του, οὔτε δὲ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ ἀπαραίτητοι ἐκ τῆς φύσεως ἐκάστου τῶν δύο τούτων ἤχων ἕλξεις, αἱ διὰ μικροτέρων τοῦ ἡμιτονίου διαστημάτων παριστώμεναι.

Ἄλλ' ἢ παροῦσα μελέτη μου δὲν σκοπεῖ νὰ καταδείξῃ, ἂν ἀποδίδονται ἢ οὐ διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς γραφῆς τὰ διαστήματα τῶν ἤχων ἄλλων τῶν γενῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἄλλως τοῦτο εἶναι πασίγνωστον καὶ μόνον εἰς τοὺς νομίζοντας, ὅτι ὑπὸ τὸν ἥλιον οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει μουσικὴ πλὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς, θὰ ἦναι πάντοτε τροφή ἀχώνευτος. Ἄλλως καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ὁσονούπω λύεται ἄπαξ διὰ παντός διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ εἰδικοῦ μεγάλου ὄργάνου τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, δι' οὗ αἱ διαστηματικαὶ διαφοραὶ αὐτῆς τε καὶ τῆς ἐν γένει Ἀνατολικῆς μουσικῆς θὰ ἔχωσι πλέον τὸν πιστότερον αὐτῶν ἐρμηνευτήν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σκοπῶ διὰ τῆς παρουσίας μου εἶναι ν' ἀποδείξω, ἂν διὰ τοῦ πενταγράμμου ἦναι δυνατόν νὰ γράφονται οὐχὶ πλέον τὰ διαστήματα, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἤχοι καὶ αἱ κλίμακες αὐτῶν.

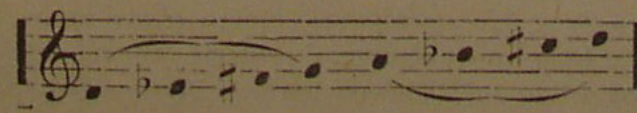
Εἶναι γνωστόν, ὅτι τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἔλος ὁ μελωδικὸς καὶ ἁρμονικὸς πλοῦτος θάσιν ἔχει τοὺς δύο τρόπους μεῖζονα καὶ ἐλάσσονα, οἵτινες δι' ὀρισμένων ἐκ διέσεων καὶ ὑφέ-

σεων ὀπλισμῶν μεταφέρονται ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν θάσεως do καὶ la εἰς ἄλλας ὑψηλοτέρας. Οἱ ὀπλισμοὶ τῶν δύο τούτων τρόπων, καθορίζοντες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διὰ γενικοῦ τροπικοῦ σημείου τὴν πορείαν τῆς κλίμακος, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἤχων τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ μεῖζων λ. χ. κλίμαξ ἔχει κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν τοὺς πέντε μεῖζονας καὶ τὰ δύο ἡμιτόνια αὐτῆς κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν 12, 12, 6, 12, 12, 12, 6. Οἱ ὀπλισμοὶ δι' ὧν διὰ διέσεων ἢ ὑφέσεων ἢ αὐτῆς σειρᾶς τῶν διαστημάτων ἐπιβάλλεται, ἀπὸ οἰουδήποτε τόνου ἢ ἡμιτονίου διαφόρου τὸ ὕψος καὶ ἂν ἀρχῆται ἢ κλίμαξ τοῦ μεῖζονος τρόπου, προλαμβάνουσι τὸ ἄτοπον ἐκεῖνο, καθ' ὃ θὰ ἐγράφετο αὐτῇ, ἂν οὐχὶ διὰ γενικοῦ ἐν ἀρχῇ ὀπλισμοῦ, ἀλλὰ δι' ἐπιτοπίων διέσεων ἢ ὑφέσεων ἐσημειῶντο αἱ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ὀρισμένης σειρᾶς τῶν διαστημάτων ἀναγκαῖαι ἀλλοιώσεις τῶν τόνων ἢ ἡμιτονίων. Θὰ ἦτο ἄρα γε ἀνεκτὸν εἰς τοὺς γινώσκοντας τὴν γραφὴν τοῦ πενταγράμμου, ἂν πάντες οἱ μεῖζονες καὶ ἐλάσσονες τρόποι, οἱ παριστώμενοι ἐν ἀρχῇ τοῦ πενταγράμμου διὰ τῶν οἰκείων ὀπλισμῶν, ἐσημειῶντο οὐχὶ διὰ τῶν ἀπὸ μιᾶς μέχρις ἑπτὰ διέσεων ἢ ὑφέσεων ὀπλισμῶν, ἀλλ' ὡς γίνεται κατὰ τὴν διδασκαλίαν πρὸς ἀρχαρίους δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων;

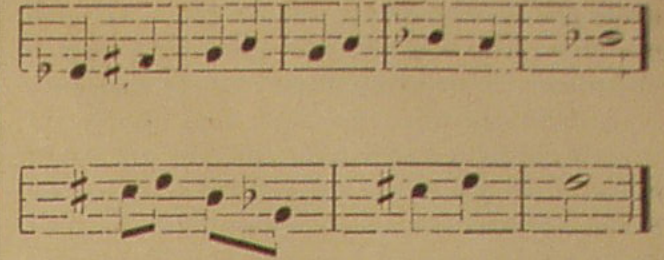
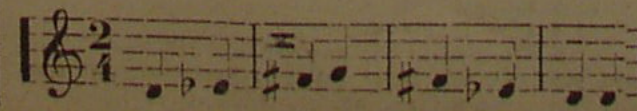
Καὶ ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἡ Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ διὰ τοὺς δύο τούτους τρόπους, μεῖζονα καὶ ἐλάσσονα, ἀκολουθεῖ τὸν ὁρθὸν αἰ λογικὸν τοῦτον κανόνα, ὁσάκις πειράται ν' ἀποδώσῃ ἤχους τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὧν στερεῖται δὲν ἀκολουθεῖ τὸν τρόπον τοῦτον, ἀλλὰ δι' ἐπανειληγμένων διέσεων καὶ ὑφέσεων, ἐπιτοπίως τιθεμένων, προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς ἐν διαρκεί ἀλλοιώσει ἐπαναλαμβανομένους τόνους. Προκειμένου λ. χ. νὰ γράψῃ ὁ Εὐρωπαῖος μίαν μελωδίαν, ἀναγομένην εἰς τὸν Δεύτερον ἤχον τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ὅστις ζητεῖ διαρκῶς ἠλλοιωμένους τοὺς τόνους Πα (=re) καὶ Κε (=la) τῆς χρωματικῆς κλίμακος Νη—Νη', τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἄτοπον πράττει. Παραγεμίζει δηλονότι τὴν μελωδίαν δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων, γράφων διαρκῶς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῆς τὴν ὕψισιν πρὸ τῶν τόνων re καὶ la οὕτω:

Εἶτα προσπαθῶν νὰ ἀποδώσῃ τὴν καθαρώς χρωματικὴν κλίμακα τοῦ Πλαγίου Δευτέρου ἤχου, ἧς οἱ τόνοι Βου καὶ Ζω (=mi καὶ si) ἐν διαρκεί ὑφέσει, οἱ δὲ Γα καὶ Νη (=fa καὶ do) ἐν διαρκεί διέσει ἐπειδὴ πάλιν στερεῖται ἰδιαίτερου ὀπλισμοῦ, παραγεμίζει τὴν μελωδίαν διὰ ἐπιτοπίων ὑφέσεων καὶ διέσεων, ἵνα παραστήσῃ τὰς ἐν διαρκεί ὑφέσει ἐκφωνομένους mi καὶ si καὶ τοὺς ἐν διαρκεί διέσει fa καὶ do. Ἄν αἰφνης θελήσῃ νὰ γράψῃ τὴν κλίμακα τοῦ Πλαγίου Δευτέρου ἤχου θὰ γράψῃ ταύτην οὕτω:

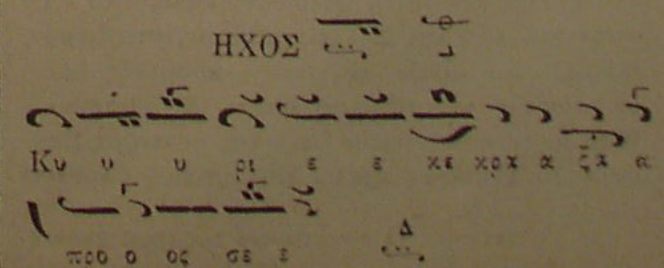
Καὶ ἂν ἐπ' αὐτῆς θελήσῃ νὰ γράψῃ μελωδίαν Πλαγίου Δευτέρου ἤχου θὰ γράψῃ ταύτην οὕτω:

Ἄλλ' ὅπως ἡ Εὐρωπαϊκὴ γραφὴ δὲν ἐπιτρέπει, ἵνα οἱ τρόποι αὐτῆς γράφονται δι' ἐπιτοπίων ἀλλοιώσεων, ἀλλὰ δι' ἐνδὲς ὀπλισμοῦ, δηλοῦντος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐφ' ἄπαξ τοὺς ὑπὸ γενικὴν ἀλλοίωσιν τόνους, οὕτω προκειμένου καὶ περὶ γραφῆς τρόπων, ὧν αὐτῇ στερεῖται, τὴν αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθῇ λογικὴν. Ἄλλ' ὡς γνωστὸν ἡ θεωρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς δὲν ἐφρόντισε νὰ ἔχῃ πλήρες σύστημα γραφῆς, δι' οὗ νὰ γράψῃ πᾶν εἴ τι θέλει νὰ γράψῃ διὰ τοῦ πενταγράμμου, ἔστω καὶ ἂν θεωρῇ τοῦτο καὶ τερατώδες ἀκόμη. Τελείως τῆς γραφῆς τοῦτο θὰ εἴπη ἀκριβῶς. Νὰ ἔχῃ σύστημα πλήρες καὶ νὰ γράψῃ μετ' ἐπιστήμης πάσης μουσικῆς καὶ παντὸς τρόπου μελωδίας διὰ μέσων ἀντιστοίχων πρὸς ἐκεῖνα, δι' ὧν γράφονται ὑπὸ πάσης ἄλλης μουσικῆς αἱ μελωδίαὶ κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῆς τρόπους, οὐχὶ δὲ μὲ μπαλώματα καὶ παραγεμίσματα. Βεβαίως διὰ τοῦ ἐπιτοπίου παραγεμίσματος τῶν διέσεων καὶ ὑφέσεων τὸ αὐτὸ ἐπέρχεται ἀποτέλεσμα. Ἄλλὰ τότε ποῦ θὰ στηριχθῇ ἢ ὑπὸ μιᾶς μουσικῆς γραφῆς ὁμοίομορφος παράστασις τῶν γραφομένων οἰωνεῖποτε μελωδιῶν;

Καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται τέλος πάντων περὶ ξένων, οὐδεμίαν ἐχόντων ἰδέαν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς γραφῆς τὸ πρᾶγμα εἶναι κάπως συγκεχωρημένον. Προκειμένου ὅμως περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀμφοτέρως τὰ γραφικὰ συστήματα γνωρίζοντες, μεταγράφουσι ἀπὸ τοῦ ἐνδὲς εἰς τὸ ἕτερον μελωδίας ἤχων, μὴ δυναμένων νὰ γράψωσι διὰ τῶν γνωστῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὀπλισμῶν, τὸ πρᾶγμα εἶναι κάπως δεξιόμορον. Καὶ ἡμεῖς γράφοντες μελωδίας Βυζαντινᾶς εἴτε δημώδεις διὰ τοῦ πενταγράμμου, τὸν αὐτὸν κατ' ἀνάγκην τρόπον μετεχειριζόμεθα μέχρι τοῦδε, καίτοι οὐδέποτε λησμονοῦντες νὰ ὑποδεικνύωμεν διὰ παρατηρήσεων καὶ ὑποσημειώσεων τὰς διαφορὰς ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἢ διὰ τοῦ πενταγράμμου γραφῇ. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν κωλύει ἡμᾶς, ἵνα ὑποδείξωμεν τὸν ὁρθὸν τρόπον, ὅστις δεόν νὰ εἰσαχθῇ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ τὸν ὅποιον καὶ ἄλλοτε ἐκ συνεννοήσεως μετὰ διδασκάλων τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς ἐν Κων)πόλει μετεχειρίσθημεν (καίτοι διάφορον ἐν τισί), προκειμένου περὶ Ἀσιατικῶν μελωδιῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύοντο τότε διὰ τοῦ πενταγράμμου δι' ᾄσμα καὶ κλειδοκύμβαλον.

Πιθανὸν τινὲς νὰ θεωρήσωσι τοῦτο ἐπουσιώδες. Ἄλλ' ἐρωτῶ αὐτούς. Θὰ ἦτο ἀνεκτὸν οἱ δύο χρωματικοὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἤχοι, ὁ Δεύτερος καὶ ὁ Πλάγιος Δευτέρου, νὰ γράφονται οὐχὶ διὰ τῶν ἰδιαίτερον αὐτῶν μαρτυριῶν, αἵτινες ἐπιβάλλουσι τὴν γενικὴν ἀλλοίωσιν τῶν οἰκείων τόνων εἰς ἕκαστον τῶν δύο τούτων ἤχων, ἀλλὰ διὰ ὑφέσεων καὶ διέσεων ἐπιτοπίων; Ἐπιτρέπεται ἄλλαις λέξεσιν, ἵνα ὁ Δεύτερος ἤχος, ὅστις ἔχει βάσιν τὸν Δι, νὰ γράφεται οὐχὶ ὡς γράφεται παρ' ἡμῖν οὕτω:

εἰς τὴν «λαμπροχιτωνοφορίαν» Νικολάη βόδα τοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἄλλὰ τοιοῦτοτρόπος, οἱ τοὺς εἰρημοὺς καὶ τὰ προσόμοια καὶ τοὺς κανόνας τούτους ἀποστηθίζοντες καὶ ψάλλοντες ἐμάνθανον λεληθότως, ἀλλ' εὐκόλως, εἴτι ἂν ἔπρεπε νὰ γινώσκωσιν ὡς χριστιανοί, καὶ ὡς ὀρθόδοξοι, καὶ ὡς Ἕλληνες.

Καὶ ἴσως, οἱ διδάσκαλοι τῶν γενεῶν ἐκείνων, ἀνιστάμενοι σήμερον, ἠδύνοντο καυχώμενοι νὰ βεβαιώσωσιν ἡμᾶς ὅτι, κατὰ τὸν πάλασφόν «παίζοντες, οὐδὲν ἤτιον, ἢ σπουδάζοντες ἐλυσίτελουν», διδασκαλίαν οὕτως ἀπεργαζόμενοι καὶ τὸν ὑπὸ γῆν βίον αὐτῶν, ὡς εἶχον τοιοῦτον τὸν ἐπὶ γῆς. Ταῦτα δέ, κατ' εὐτυχίαν, ἐπέχουσι καὶ τόπον ἐπιλόγου, καίτοι εἰς διατριβὴν ἑσπερημένην προλόγου, ἐπιλόγος φαίνεται μοι περιττός.

Ἀθῆναι, αὐγούστος τοῦ 1921.

ὁ μέγας χαρτοφύλαξ ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΛΕΩΝ

ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΚΡΙΤΑ ΑΔΑΜ

ΗΧΟΣ λ δ_1 νη Ρυθμός 4σημος (♩=124)

Ποιὰ θάλασσα ποῖος ποταμός; Δὲν θύει
Ποιὰ μέγαν πᾶν τρεψέ τον γιό και ὄνει με τῶ

λοο ὄνει εἰ εἰ πρὶν θύει δὲν θύει: λο νει
γιό ο λει εἰ εἰ κῆ δὲν το με τα νιο νει

Ἐποδός

Ἄντε γιούργια γιούργια γιούργια και χορός θέλε ιτρα
λεῖ

1 (Δις)
τρα γου ὄμα

ΗΧΟΣ λ δ_1 πα Ρυθ. 4σημος (♩=100)

Μας ἔπιασαν τὰ χιόγια Τραν δού
Μάνας μὲς καρτεράει Τραν δού

λουμ κῆσι γκ νι ε ες βρο ο ο χεῖ αἰ
λουμ στην πόρτα στην η κλη η η σα αἰ

ντε μω ω ρε Τραν δού ου λου ουμ Τραν δού λου μ Τραν αν
ντε μω ω ρε Τραν δού ου λου ουμ Τραν δού λου μ στην η

δου ου λουμ κῆ η η ὄρο ο ο σῆς
πο ορ τα στην η κλη η η σῆς

(1) θυλόνει θολόνει.

Ἄλλὰ διὰ διατονικοῦ Τετάρτου ἤχου, τιθεμένων ὑφέσεων ἐφ' ἑλῶν τῶν τόνων. Κε οὕτω;

ΗΧΟΣ λ δ_1 Δι

Κυ ρι ε ε κε ε κρ α ζι α α
προ ο ος σε ε

Ἡ πάλιν ἐπιτρέπεται ἵνα ὁ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου ἤχου, ὁ ἔχων βάσιν τὸν Πα γράφηται οὐχὶ ἔπως καθ' ἡμᾶς γράφεται οὕτω:

ΗΧΟΣ λ δ_1 Πα

Κυ ρι ε ε κε ε κρ α ζι α α
α προ ος σε

Ἄλλὰ διὰ τοῦ Πρώτου ἤχου, σημειωμένων πάλιν ἐπιτοπίως τῶν διαρκῶν χρωματικῶν ἀλλοιώσεων διὰ ὑφέσεων και διέσεων οὕτω:

Τὰ αὐτὰ και εἰς Εὐρωπαϊκὴν γραφὴν, ὑπὸ τοῦ συλλογέως. ♩=124

Ποιὰ θάλασσα ποῖος ποταμός; Δὲν θύει
Ποιὰ μέγαν πᾶν τρεψέ τον γιό και ὄνει με τῶ

ποιὰ βρύση δὲν θύει λο νει ποιὰ βρύση δὲν θύει
και δὲν τὸ με τα νιο νει και δὲν τὸ με τα

λο νει
νιο νει

Ἐποδός

Ἄντε γιούργια γιούργια γιούργια και χορός θέλε ιτρα
λεῖ

γού δια. —

♩=100

Μας ἔπιασαν τὰ χιόγια Τραν δούλουμ
Μάνας μὲς καρτεράει Τραν δούλουμ

κῆσι γανιές βρο χεῖ. Ἄντε μω
στην πόρτα στην κλη σῆς. Ἄντε μω

εἰ Τραν δού - λουμ - Τραν δού λουμ Τραν -
εἰ Τραν δού - λουμ - Τραν - δού λουμ - στην -

δού - λουμ κῆ ὄρο ο ο σῆς -
πόρ τα - στην - κλη - σῆς

ΗΧΟΣ λ δ_1 Πα

Κυ ρι ε ε κε ε κρ α ζι α α
προ ος σε

Τὸ ἄτοπον και γελῖον τοῦ πράγματος τούτου εἶναι καταφανές. Καὶ διὰ τὸν λόγον τούτον ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ ὁ τρόπος, καθ' ὃν δέον νὰ γράφονται διὰ τοῦ πενταγράμμου οὐ μόνον οἱ δύο οὗτοι ἤχοι, ἀλλὰ και πᾶν ἕτερον ἐκ τῆς ἡμετέρας και τῆς Ἀνατολικῆς μουσικῆς ἀδυνατεῖ νὰ μεταγράψῃ πιστῶς τὸ πεντάγραμμον διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μέσων. Ἡμεῖς ἀπὸ σήμερον ὑποδεικνύομεν και καθιεροῦμεν νέον τρόπον, ἀδιαφοροῦντες ἂν οἱ μόνον τὸ πεντάγραμμον γινώσκοντες θὰ εὐρεθῶσι πρὸ δυσχερειῶν. Εἶναι ἀνάγκη και αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ κατανοήσωσι τὸ ἄτοπον και νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς αὐτὴν τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων, ὑποδοχθέντες συνάμα τῆς προσπάθειας ἐκείνων ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ, εἴτινες ἀπὸ πολλοῦ κατανοήσαντες τὸ ἑλλίπεδ και ἀνεπαρκές τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς γραφῆς, παντοίους μηχανεύονται τρόπους πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς

οὕτως ὥστε νὰ ἦνε αὐτὴ εἰς θέσιν πιστῶς και ὁμοιομόρφως και κατὰ τὴν ἰδίαν λογικὴν, μεθ' ἧς γράφει τὰ ἑαυτῆς μέλη, νὰ γράφῃ και πάσης ἄλλης μουσικῆς, περὶ ὧν θὰ ἀσχοληθῶμεν προσεχῶς εἰς ἰδιαίτερα ἀρθρα.

Και ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ὁ ἑξῆς. Τὴν γραφὴν τοῦ Δευτέρου ἤχου καθορίζομεν οὕτω. Διὰ μὲν τὸν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Δι (=sol) εἰσάγομεν τὸν ἑξῆς ὄπλισμόν:

Διὰ δὲ τὸν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Νη (=do) τούτον:

τιθέντες πάντοτε τὰς ὑφέσεις ἐντὸς παρενθέσεων, ἵνα μὴ γίνηται ἐξ ἀπροσεξίας σύγχυσις μετὰ τῶν δι' ὑφέσεων γραφομένων ὄπλισμῶν. Διὰ τὸν Πλάγιον Δευτέρου ἤχον ὡσαύτως καθιεροῦμεν τὸν ἑξῆς, ἐν παρενθέσει αὐτῆς ὄπλισμόν:

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐπί τῆ μνήμῃ τοῦ ἁγίου καὶ ἱεροῦ Παντε-
λεήμονος ἰερέως ἡ ἀρεσκίαν τοῦ λαοῦ τῆς συνοικίας
Ἀχαρνῶν.

—Κατὰ τὸν ἐπερινόν, τελεσθέντα ἐν πάσῃ μεγα-
λοπρεπείᾳ, συνεκεντρώθησαν παρὶ τοῦ τριάνοντα ἱε-
ροφύλαται, οἵτινες ἐπὶ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πρωτοφύ-
λου τοῦ ναοῦ κ. Ἰω. Κοράσου ἐψάλλον ἐν καθαρῇ
Βυζαντινῇ μουσικῇ καὶ ἀπὸ διεφθέρως πάντα τὰ τῆς
ἰορτῆς.

—Καὶ ἡ λειτουργία ὁλοσφύτως διεξήχθη μεγαλο-
πρεπῶστα ἐν τῷ μέσῳ ἀείρου ἐκκλησιασματος.

—Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας διὰ πρώτην
φορὰν ἐγένετο λιτανεὶα περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου
ναοῦ, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς τοῦ Φθουραρχείου, ἣν
παρακλήθει ἀπίστευτα πάντοτε προθύμως ὁ φορέας
χορὸς προικενοῦσας κ. Ι. Παπαφίλοσας.

—Ἰσο ἀπερίγραπτος ὁ ἐθνικοισμὸς τῶν παρα-
κοιτουθησάντων. Ἰδίως, δὲ, γενομένης αἰτήσεως
ἐκτὸς τοῦ μαχομένου σιγατοῦ καὶ τοῦ Στρατηλάτου
Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Β', ἀνεκρούθη τὸ Βα-
σιλικὸν ἐμβατήριον, ἐξέσπασαν πάντες εἰς μυσιστά-
μους καὶ οὐρανομήτας ζητωκραυγὰς.

—Αἱ ἐισπραξίαι τῆς πανηγύρεως ἀνήλθον εἰς ἐν-
δεκα χιλιάδας δραγμῶν.

—Μετὰ τῆς αὐτῆς μεγαλοπρεπείας διεξήχθη καὶ ἡ
πανηγύρις τῶν ἐν Γαργαρέτῃ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου τῆν 29 Ἀπριλοῦ.

—Κατὰ τὸν ἐπερινόν ἐχοροστάτησεν ὁ Πανηγ.
Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, χορὸς δὲ πολυμελής ἐκ Βυ-
ζαντινῶν ψαλτῶν ἐψάλλε τὰ τῆς πανηγύρεως ἐπὶ τὴν
διεφθέρωσιν τοῦ πρωτοφύλου τοῦ ναοῦ κ. Μάρκου
Πλάτῃ.

—Ἡ ὁλομέλεια τοῦ ἐν Ἀθήναις Σκόλλου τῶν
ἱεροψαλτῶν Ρομανὸς ὁ μελωδὸς, συνειδηθεὶς εἰς ἔκτα-
τον συνίλησιν, ἀπεδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ Διο-
κητικῆ Συμβουλίου καὶ διὰ πλειοψηφίας μεγάλης
ἀπέδειξε νέον Συμβούλιον μὲ πρόεδρον τὸν κ. Ἰω.
Κοράσον.

—Εἰς τὸ νέον Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει
τοὺς ἀριστοτέλους τῆς ἐκκλησ. ἡμῶν μουσικῆς διασφύ-
τας καὶ ἐκτελεστὰς, εὐλόγημα ἐπιτοχίαν πλήρη τοῦ
σοφοῦ ἐν ἐπιδήσει ὁ Σκόλλος, πρὸς τὸ καλὸν τῆς
μουσικῆς καὶ αὐτῶν τοῦτων τῶν ἱεροψαλτῶν.

—Ἐπὶ εὐδοκίᾳ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων
ὁ Πανελληνικὸς Πολιτικὸς Σκόλλος Ἀχαρνῶν ἐπέλα-
σε κατανεκτικὴν δέησιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Παν-
τελεήμονος.

—Ἐκείναις καὶ ὁ Σκόλλος τῶν Βασιλοφρόνων
ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἐπέλασε δέησιν ἐξῆς συγκινητικῆν.

—Κατ' ἀφοσίωσιν κατηρτίσθη εἰδικὸν πρόγραμ-
μα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου Δευτέρου κ. Κ. Ψάχνου, ψα-
λτῶν διὰ πρώτην φορὰν οὐ τοῖς ἄλλοις τοῦ «Μέ-
γας εἰ Κόσμος καὶ Θεμιστὰ τὰ ἔργα σου...» ἡμῶν καὶ
ἐνὶς τροπαρίου ἐκ τῆς Θ' ᾠδῆς τοῦ ἔν ἡμῶν προσηγομένου
φύλλου δημοσυνεδρίου κινῶντος ἐκ χειρογράφου ἀρ-
χαιοῦ.

—Τὸ τροπαρίου τοῦτο ἔχει ὡς ἔξῃ, ψαλλόμε-
νον εἰς πρόλογον: «Ἐξίστη ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς...»

—Τὸ ὅλον κατηρτίσθη τὸ τοῦ Σταυροῦ, ὡς ἡ-
νίκων τροπαίων οἱ Βασιλεῖς, ἔργων κατισχύουσι
τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν ἀγνὴν Μητέρα σου, ἔχοντες ὁ-
λόγραμμα κρατιῶν, νικῶσι σιεφανοῦνται, καὶ καλοῦν-
ται προσφῶτος, εἰρηνοκράτορις ἀήτητοι».

Προκειμένου δ' οὕτω νὰ γράψωμεν μίλη
Δευτέρου ἢ Πλαγίου Δευτέρου ἤχου, εἰσάγο-
μεν ταύτην τὴν γραφήν. Καὶ ὡς παραδείγ-
ματα ἔστρωσαν τὰ ἔξῃς: Πρῶτον, Δευτέρου
ἤχου ἐκ τοῦ Δι (=sol):

Καὶ τρίτον, Πλαγίου Δευτέρου:

Εἰς ἀφοσίωσιν τῶν ἡμῶν τοῦτων τὰς γρα-
φὰς ἐννοεῖται εἶναι δυνατόν νὰ γίνωνται
πᾶσαι αἱ ἀναρτήσεις, προκειμένου τοῦτοῦ νὰ
παρασταθῶσι αἱ μικτὰ αὐτῶν κλίμακες ἐκ
χρωματικῶν καὶ διατονικῶν διαστημάτων.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀφορμὴ πρὸς ὑπέδειξεν τοῦ
τρόπου τοῦτου τῆς γραφῆς ἐδόθη ἡμῖν ἐκ τοῦ
ἡμετέρου «Ὁ Μάρκος» γράφομεν καὶ αὐτὸς τοῦτο διὰ
τοῦ τρόπου, ἐν ἀπὸ σήμερον καθιερούμεν.

14ον. Ὁ Μάρκος

Ἐπιλόγη ἐν ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν.
Ἐπειδὴ τὰ διαστήματα τῶν ἡμῶν τῆς Βυζαν-
τινῆς μουσικῆς δὲν ἀποδίδονται—ὡς ἐλέγη—
διὰ τῶν τῆς Ἑυρωπαϊκῆς μουσικῆς, καὶ ἐπειδὴ
συνεπῶς οὕτως τὰ σημεῖα τῶν ὑφέσεων καὶ διέ-
σεων τῆς Ἑυρωπαϊκῆς γραφῆς εἶναι ἱκανὰ οὐδ'
ἀρκετὰ νὰ παραστήσωσι τὰς ἰδιαιτέρας δια-
στηματικὰς διαφορὰς τῆς ἡμετέρας μουσικῆς,
ἐταν μεταφέρωνται μελωδία αὐτῆς εἰς τὸ πεν-
τάγραμμον, κατ' ἀδύνατον ἀνάγκην καὶ ταῦτα
θὰ ὑποστήσῃν ἀλλοιώσεις, οὕτως ὥστε ἐκάστη
δ' ἀφορὰ διατονικῆς ἢ χρωματικῆς διαστήμα-
τος νὰ ἔχη καὶ ἐν τῇ Ἑυρωπαϊκῇ γραφῇ ἰδιαί-
τερον ἀντίστοιχον σημεῖον. Ἀλλὰ περὶ τοῦτου
θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα, ἐταν δημοσιώσωμεν
τὴν θεωρίαν τοῦ νέου ὄργανου, ἕκαστον διάστημα
τοῦ ὁποῖου θὰ παρίσταται ἐν τῇ Βυζαντινῇ

καὶ τῇ Ἑυρωπαϊκῇ γραφῇ διὰ ἰδιαιτέρας τρο-
πικοῦ σημείου, τροποποιουμένων πρὸς τοῦτο
καταλλήλως τῶν ὑπαρχόντων σημείων τῶν
ὑφέσεων καὶ διέσεων ἀφοσιώσεων τῶν γραφῶν.
Κ. Α. ΨΑΧΟΣ

Ἡ ΔΠΟ ΤΩΝ ἹΕΡΩΝ ΝΑΩΝ
ΑΠΕΜΠΟΛΙΣΙΣ ΤΗΣ ΒΥΖ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ «Χρόνου» τῆς 19ης
Νοεμβρίου τοῦ 1920 ἐδημοσιώθη ἐκτενὲς ἀρ-
θρον μου ὑπὸ τὴν τίτλον «ἡ ἀπεμπόλησις ἀπὸ
τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς»
ἐπὶ τῷ σκοπῷ νοουθετήσεως οὐχὶ τοῦ εἰς ἐν
ἀπυθόνετο μηδενισθέντος πλέον κατηγέρου
τῆς μουσικῆς διὰ τῆς «Ἑσπερίας», ἀλλὰ πάν-
των ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀδικαιολογητῶς καὶ ἀνε-
ξηγήτως ἀσπάζονται τὴν γνώμην αὐτοῦ. Ὡς
δὲ μὲ ἐδαίωσεν ὁ φίλιτος διεσθοντῆς τοῦ
«Χρόνου» ἀρθρα συγγραφεύρισι ἐπιστολαὶ
ἐστάλησαν αὐτῷ ἀπὸ πάσης Ἑλληνικῆς χώρας
ἰδίως δ' ἑμῶς ἐκ Θράκης. Τὸ γεγονός δ' ἐπι-
αί πλείωται ἐπιστολαὶ προήλθον ἐκ Θράκης
δὲν μὲ ἐξέπληξε ποσῶς γνωστοῦ ὄντος εἶτι ὁ
ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς δὲν διεφθάρη καὶ ἐθνικοῦ
ἀναγνώσκων ἀρθρα καὶ μελέτας σχετικὰς
ὑπὲρ τῶν παραδόσεων.

Ἐμμενοστάτης ἄλλως ὑποδοχῆς ἔσχε σχε-
τικὴ μελέτη μου δημοσιωθεῖσα περὶ τὸ 1918
ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐκδομένῃ τότε «Βυζαντινῇ
Ἐπιθεωρήσει» εἰς ἀπάντησιν τῶν ἔσων εἶχε
τὴν γράφει ὁ αὐτὸς ἀρθρογράφος ἐκ Παρι-
σίων κατὰ τοῦ ὑποθέτου ὑπογεγραμμένου καὶ
ἤδη ὑποστηρίζαντος ἕκτοτε κραταιῶς ὅτι ἡ
Βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε ἐπιβεβλημένον ἀγα-
θὸν νὰ διατηρηθῇ εἰς τὰς ἐσοδοῦσας Ἑλλη-
νικὰς Ἐκκλησίας. Ὅποιον δὲ ἡμεῖς τὸ ἀρ-
θρον ἐκεῖνο τὸ ἐμποίησαν ἀγαθωτάτην ἐντύ-
πωσιν εἰς ἅπαντα τὴν μὴ δουλωθέντα εἰς τὰς
ξενικὰς ἐρέξεις Ἑλληνικὴν χριστιανικὴν λαὸν
δράττομαι τῆς εὐκαρίας νὰ ἐπαναλάβω διὰ
τῶν στηλῶν τῆς φίλης «Νέας Φόρμιγγος» πε-
ποιθῶς εἶτι οἱ πολυπληθεῖς ἀναγνώσται αὐτῆς
θὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ γρά-
φοντος κατ' ἔσων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ και-
ρὸς ἀποπειρῶνται νὰ βεβηλώσωσι τὰς ἱερω-
τέρας παραδόσεις μας.

Περὶ τὸ 1918 ἀρθρογράφος τῆς μακρῆς τῆ
λήξει «Ἑσπερίας» δι' ἀρθρου τοῦ δημοσιου-
θέντος εἰς τὸ φύλλον τῆς 25 Μαρτίου ἀπεπει-
ράθη νὰ ἐπικρίνη καὶ ἀνασκευάσῃ παντ' ἔσων
ἐδημοσιώθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα ἐκδομένῃ τότε
«Βυζαντινῇ Ἐπιθεωρήσει» περὶ τῆς ἐν τοῖς
ναοῖς ἐπιβαλλομένης Βυζαντινῆς μουσικῆς
ἐνεκὰ τοῦ δημοσυνεδρίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ
ἁγίου Κωνσταντίνου ἐπισκοπείου κατὰ τῶν
ἀποτολησάντων νὰ φάλωσι τὸ τροπαρίου τῆς
Κασσιανῆς δι' ἀναρμόστου τετραφωνίας. Εἰς
τὸν ἀρθρογράφον ἐκείνον ἐκπροσωποῦνται καὶ
σὺμπαντα τὸν ἔσμεν τῶν ὁμοφρόνων του
καὶ ἔχουρόμενον ἐπισθῆν τῆς καταλοθείσης
τυραννίας, ἵνα ἐμπαίξῃ θρασύτητα τὴν ἐθνι-
κὴν μας μουσικὴν, τὴν γλώσσαν καὶ αὐτὴν
τὴν θρησκείαν, ἐθεωρήσαμεν ὑπέριστατον καθή-
κον νὰ ἀπαντήσωμεν μὴ ὀροδοθέντες πρὸς τῆς
θρασύτητος αὐτοῦ γράφοντος, εἶτι κολαφίξει
τὸν ὑπερασπιστὴν τῶν Πατρῶν, ἀνυπακούον-
τον πρὸς τὰς νέας προόδους τοῦ πολιτισμοῦ.
Ἀπηντήσαμεν δ' αὐτῷ εἶτι ἡμεῖς ἐνδεχόμενον
οἱ τοῦτον ἀναγνώστες τὸν ἐπὶ τῇ δόσει τῆς Δαρ-
δανείου θεωρίας «περὶ ἐξελίξεως καὶ μεταμορ-
φώσεως» ἀπεμπόλησεν τὴν ἐθνικὴν καὶ βυ-
ζαντινὴν μουσικὴν μας, νὰ παρασυστῶσιν εἰς
συλλογισμὸς, εἶτι οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοῦ ἦσαν
λογικοὶ, οἱ δὲ τοῦ ἀρθρογράφου τῆς Βυζαντι-
νῆς Ἐπιθεωρήσεως ὀπισθοδρομικοὶ καὶ ἔσλοι.
Ἰσο δὲ ἡ ἀπάντησις ἡ τοσοῦτον ἐπιδοκιμα-
σθεῖσα μὲν ὑπὸ πάσης τῆς ἐκδομένης Ἑλ-

λγνικῆς μερίδος, κατακεραυνώσα δὲ τὸν θρα-
σὺν ἀρθρογράφον τόσον, ὥστε νὰ μὴ ἀναφανῆ
πλέον εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν παλαίστραν.

• Ὁ κατὰ τῆς Βυζαντινῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν
μουσικῆς ἐπιτιθέμενος ἀρθρογράφος τῆς «Ἐ-
σπερίας» ἐξελιχθεὶς καὶ μεταμορφωθείς, ὡς
ἔοικε, διὰ τῆς εἰς Παρισίους διαμονῆς του ἐν
ὀλιγίστῳ χρονικῷ διαστήματι εἰς ξενολατρικὸν
σκευὸς καὶ προσαρμοσθεὶς πρὸς τὰ κρατοῦντα
ἐν ξένη χώρᾳ ἔθιμα ταρασσεται σφόδρα καὶ
ἀποτροπιάζεται ἀναγινώσκων ὅτι ὑπάρχουσιν
Ἕλληνες στερεῶς ἐχόμενοι τῶν Ἑλληνικῶν
παραδόσεων, Ἕλληνες ἐγκαυχώμενοι διὰ τὰ
ἀφθάστου τελειότητος καὶ κάλλους Ἑλληνικὰ
κειμήλια καὶ τὰς ἱερὰς παρακαταθήκας. Δια-
μαρτύρεται καὶ ἐξανίσταται καθ' ὁμοῦ δὲ ποτε,
ὁ ὅποιος μὴ ὄν ἐν παντὶ ὁπαδὸς τῆς ἐξελιξε-
ως καὶ μεταμορφώσεως, ἐμμένει εἰς τὰ πάτρια
καὶ ἀντιτάσσεται πρὸς πάντα ἀποτολμῶντα
ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἐξελιξεως νὰ διαφθεί-
ρῃ ἔστω καὶ ἓνα κρίνον ἐκ τῆς ἀλύσεως ἢ ὁ-
ποία συνδέει καὶ ἐσχημαίνει τὴν ἀπόλυτον γνη-
σιότητα τῶν κατιόντων ἐκ τῶν ἀνιόντων ἢ ἄλ-
λως τῶν ἀπογόνων ἐκ τῶν προγόνων. Ἐκ
τοῦ ἐνωτικῷ δηλονότι ἐκείνου δεσμοῦ, ὁ ὁποι-
ος διετηρήθη ἀλόγως, ἀκέραιος καὶ ἀμεί-
ωτος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἑλλήνος, καίτοι διέρ-
ρευσαν τόσοι αἰῶνες, καίτοι κατεδιώχθη ἀπει-
νῶς καὶ ἐρρίφθη ἐν τῷ ζῴφῳ τῆς δουλείας καὶ
ὑπέστη μυρίους κλονισμούς. Ὑπέλαθεν ὁ ἀ-
φελῆς ἀρθρογράφος τῆς «Ἐσπερίας» ὅτι αἱ
σημαντικαὶ λέξεις ἐξέλιξις καὶ μεταμόρφωσις
συντάσσονται καὶ προσαρμόζονται ἀψόγως
πρὸς πᾶσαν ἰδέαν καὶ πρὸς ὅτι ἔχει νὰ ἐπι-
δείξῃ ἢ Ἑλληνικὴ περίνοια ὑπέρτατον συμβο-
λίον τὴν εἰκόνα τῆς ἐκθαμβούσης πνευματι-
κῆς ἀκμῆς καὶ τῶν εὐγενεστάτων αὐτῆς συν-
αισθημάτων. Ἄλλ' ἂν πρὸς στιγμὴν ἐπιδοκι-
μάσῃ τις τὴν θεωρίαν του καὶ ἀποδεχθῇ ἀπο-
λύτως τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτι-
σμός συντελοῦνται ἐπ' ἀπειρον διὰ τῆς ἐξελί-
ξεως καὶ μεταμορφώσεως, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ διὰ
τῆς ἀποστέσεως καὶ ἀπαλείψεως τῶν κειμη-
λίων θὰ εὐρισκόμεθα ἀναποφεύκτως πρὸ ἀδιε-
ξόδου καὶ ματαίως θὰ ἀνεξητοῦμεν νεωτέραν
τινα σμίλην, ἵνα κατασκευάσωμεν καὶ καλλι-
ουργήσωμεν μίαν νέαν Ἀκρόπολιν ἢ ἓνα Παρ-
θεῖον, ἓνα Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους ἢ μίαν
Ἀφροδίτην τῆς Μήλου. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον θὰ
συνεσκοτιζόμεθα ἐρευνῶντες πρὸς ἐπιπόνησιν
γραφίδος τινός, ἵνα γράψωμεν ἓνα νέον Εὐαγ-
γέλιον ἢ ἔστω ἓνα Πλάτωνα ἄνευ φόβου ὅτι
πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα ἰδεώδη κειμήλια θὰ
μετέπιπτον εἰς τὴν ἀξίαν κοινῶν κατασκευα-
σμάτων καὶ θὰ ἐθεωροῦντο ἔργα τυχαίας τέ-
χνης καὶ ἐπινοήματα κοινῆς ἀνθρωπίνης ἀν-
τιλήψεως καὶ λογοτεχνίας. Διότι τὰ ἀφθάστου
τελειότητος ταῦτα δημιουργήματα ὅσοι δὴ ποτε
αἰῶνες καὶ ἂν παρέλθωσι, ὅσον καὶ ἂν χωρή-
σῃ ἢ ἐξέλξις οὐδέποτε θὰ κατορθωθῇ νὰ ἐκ-
πέσωσι καὶ μεταπλασθῶσιν ἐπὶ τὸ τελειότερον,
θὰ συμβολίζωσι δ' ἔσκει τὸ non plus ultra
τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς προγόνων τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ καὶ ὑπέροχα αὐτοῦ ψυχικὰ καὶ
καλαισθητικὰ συναισθήματα προκαλοῦντα πάν-
τοτε μὲν τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν ζῆλον ἀπο-
μιμήσεως, οὐδέποτε δὲ τὴν ἰδέαν καταφρονή-
σεως καὶ μεταπλάσεως.

Ἐπερὶ αὐτῶν δὲ καὶ πάντων τούτων αἱ ἀσυλή-
πτου μεγαλείου θεόπνευστοι καὶ ὑπεράνθρωποι
ἐννοιοὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ πιστευόμενον
ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ θεῖον δρᾶμα τοῦ
Γολγοθᾶ καὶ ἡ μετὰ τὸ δρᾶμα συντεθεισα
ἐνθεοςποίησις καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης
δημιουργηθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἢ
ἀποδίδουσα πιστότητα διὰ τοῦ ἡδυνάτου
ἐναρμονίου μέλους τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰ
ψυχικὰ συναισθήματα τῶν θεῶν ποιητῶν,

ἢ μουσικῆ, ἢ ἐπὶ αἰῶνας δονήσασα τοὺς θό-
λους τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ κατακλύσασα τὴν
ἀκοὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ κατακτητοῦ Μωάμεθ Β'
εἶνε φύσει ἀδύνατον νὰ ὑποστῶσι τὸν νόμον
τῆς ἐξελιξεως καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς μεταμορ-
φώσεις καὶ ἀλλοίους τύπους ἄνευ κινδύνου
καταπτώσεως καὶ μειώσεως τῆς ὑπερφυσικῆς
αὐτῶν ἀρχῆς. Ὁ δὲ προτρέπων νὰ ἀντικατα-
σταθῇ αὐτῇ δι' ἐτέρας ἀπλουστερας πρέπει νὰ
γνωρίζῃ, καὶ ἂν δὲν γνωρίζῃ ἄς μάθῃ, ὅτι
πᾶσα μουσικὴ σύνθεσις εἶνε ἀκριβοῦς μελω-
δικὴ ἀπόδοσις τῶν νοημάτων τῆς ποιήσεως,
καὶ εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ συναισθήματος τοῦ ποιη-
τοῦ, ὅτι ἡ ποίησις εἶνε ἐμπνευσις καὶ ψυχικὴ
ἐξαρσις ἀποσκοποῦσα νὰ εἰκονίσῃ δι' ἐμμέ-
τρων ζωηροτάτων λεκτικῶν χρωματισμῶν λε-
πτότατα συναισθήματα καὶ ἱστορικὰ ὑπέροχα
γεγονότα σγκεκριμένης ἢ ἀφηρημένης ἰδέ-
ας, γεγονότα προῦπάρχοντα ἢ σύγχρονα καὶ
προκείμενα.

Καὶ ἀφοῦ ἡ ποίησις ἔχει τοιαύτην ἀρχὴν
καὶ εἶνε ἀναμφισβητήτως τοιοῦτον δημιούρ-
γημα, καὶ ἀφοῦ αἱ μουσικαὶ συνθέσεις γίνον-
ται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν ἐνοι-
ῶν τῆς ποιήσεως καὶ ἐξεικονίζουσιν αὐτὸ τοῦτο
τὸ συναισθημα τοῦ ἐμπνευσμένου ποιητοῦ μέ-
χρι καὶ τῶν λεπτοτέρων ψυχικῶν δονήσεων,
ἢ δὲ ἐκκλησιαστικὴ χριστιανικὴ ποίησις εἶνε
ἀδύνατον ἄνευ φθορᾶς νὰ ὑποστῇ τὸν νόμον
τῆς ἐξελιξεως καὶ νὰ μεταπλασθῇ, πῶς εἶνε
δυνατὸν νὰ ὑποστῇ τοιαύτην ἢ ἁρμονικὴ μου-
σικὴ σύνθεσις τῆς ὁποίας αἱ βάσεις συνδέονται
ἀρρήκτως πρὸς τὴν θεῖαν ποίησιν; Καὶ ἀφοῦ
ὁ γνήσιος Ἑλληνικὸς λαὸς ὁ μηκέτι δηλη-
τηριασθεὶς ἐκ τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ καὶ διαφθα-
ρεῖς, οὐδὲ μετατραπεί εἰς ξενολατρικὸν κύμ-
βαλον διὰ τῆς μουσικῆς ταύτης ἐκινίσθη καὶ
ἐνωτίσθη καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα ταύτης τέρπεται,,
κατανύσσεται, ἐνθουσιᾶ καὶ αἵρεται εἰς ἰδεώδη
ὑψηλὰ καὶ οἶνει ἀκολουθεῖ ψυχικῶς τὸν κατελ-
θόντα καὶ σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα καὶ
ὑποδαυλίζεται καὶ ποθεῖ νὰ συνδέσῃ τὴν ἐκκο-
πίσαν ἐνωτικὴν ἄλυσον μετὰ τῆς Μητροπό-
λεως εἰς τὴν ὄνειροπολεῖ νὰ ἴδῃ τὸν μαρμαρω-
μένον βασιλεῖα, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀκούσῃ
ἀπαθῶς ἀποπειράς πρὸς διαφθορὰν καὶ μετα-
μόρφωσιν τῶν θεῶν αὐτοῦ κειμηλίων ὑπὸ ξε-
νομανῶν ἄρτι λουστῆντων εἰς τὴν κολυμβήθραν
ἄλλοτριῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων καὶ ἱστορίας καὶ
παραδόσεων; Ἄλλ' ἂν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κατή-
γορος, ἢ ἐκτέλεισις τῆς μουσικῆς διεφθάρῃ, ἂν
γίνεται ὑπὸ ἀδᾶων ἐκτελεστῶν ἄτοπος ἐντοπι-
σμός τῆς φωνῆς καὶ ἄκοσμος ἀπόδοσις, ὥστε
νὰ ἀποτελεῖται ἀηδῆς ρινόδομος δὲν εἶνε ἰσχυ-
ρὸς λόγος νὰ μεταρρυθμισθῶσι τὰ ἀνεπίδεκτα
μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ νὰ διδαχθῶσιν οἱ ἀδᾶεις
ἐκτελεσταὶ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν εἰς εὐχῶν καὶ
τερψίθυμον ἀπόδοσιν ὡς διδάσκει ἢ παραδοσις.
Ἄν δὲ ὑπάρχῃσι που οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ συμ-
μορφωθῶσι καὶ ἀποχωρισθῶσι τῆς καθ' ἑξῆς
ῥιναυλίας τῶν νὰ ἀποβληθῶσιν ἐκ τῶν ναῶν.

Ἡ ἀηδῆς δὲ ῥιναυλία δι' ἣν κατηγορεῖται
ἢ Βυζαντινὴ μουσικὴ δὲν εἶναι ἰδιότης αὐτῆς,
οὔτε ὑποχρέωσις ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τῶν φθόγ-
γων. Παρακαλῶ δὲ τὸν κ. κατήγορον καὶ
πάντα ὁπαδὸν αὐτοῦ νὰ μελετήσῃ σχετικὴν
μου μελέτην δημοσιευθεῖσαν ἐνταῦθα μὲν εἰς
παλαιὰν «Φόρμιγγα», ἐν Κωνσταντινουπόλει
δὲ εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» ὑπὸ
τὸν τίτλον «ἢ ρινοφανία ἐν τῇ Βυζαντινῇ Μου-
σικῇ» καὶ εἶμαι ὑπερβέβαιος ὅτι θὰ μεταμε-
ληθῇ καὶ θὰ παύσῃ κατηγορῶν τὴν Βυζαντινὴν
Μουσικὴν ὡς συντελοῦσαν εἰς ρινόδομον. Ἄν
δὲ ἢ ἐπιστημονικῇ αὐτῇ δᾶς δὲν ἄρκει νὰ δια-
φωτίσῃ τὸν ἰσχυρίζομενον τάναντία, ἄς ἀναλύ-
σῃ τὴν κλίμακα καὶ ἄς ὑποδείξῃ καὶ ἡμῖν εἰς
ποῖον ἐκ τῶν συνθετικῶν μερῶν αὐτῆς καὶ
φθόγγων ἐξωθεῖται ὑποχρεωτικῶς ὁ ψᾶλτης νὰ

συγκεντρώσῃ τὴν φωνὴν εἰς τὰς ρινικὰς χρά-
νας καὶ ν' ἀποδίδῃ ταύτην διὰ τῆς ρινός, ὅπως
ὁμολογήσωμεν τὴν πλάνην μας. Ἄλλὰ διατὶ
ὁ κατήγορος δὲν ἀκούει καὶ τὰς πλημμυεῖς
ἐκτελέσεις τῶν ἀμαθῶν καὶ κακοφώνων τῆς
Εὐρωπαϊκῆς φωνητικῆς μουσικῆς; Ἡ μὴ τυ-
χὸν πιστεύει ὅτι πᾶν τὸ μὴ Ἑλληνικὸν εἶναι
καὶ τέλειον! Ἄν ἐπὶ τοσοῦτον διεφθάρῃ αὐτός τε
καὶ πᾶς ὁπαδός του ἢ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ δὲν
εἶνε ὑπαίτιος.

Ἐν τούτοις ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ πιστεύ-
σωμεν ὅτι γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος διενόη-
θησάν ποτε νὰ γίνωσιν ἀπὸ σκοποῦ κατήγο-
ροι τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τῶν ἡθῶν καὶ
ἔθιμων καὶ αἰσθημάτων, διότι πρεσβεύομεν
ἀκραδάντως ὅτι οἱ Ἑλληνοπαῖδες καὶ μακρὰν
τῆς πατρίδος εὐρισκόμενοι μανθάνουσι, μιμοῦν-
ται, μορφοῦνται καὶ προσανατολίζονται πρὸς τὸ
περιβάλλον, ἀλλ' οὐδέποτε ἀφομοιοῦνται καὶ
συγχωνεύονται. Τοῦτο μάλιστα ἀποτελεῖ καὶ τὸν
μέγαν διακριτικὸν χαρακτήρα τῆς φυλῆς. Θλιβό-
μεθα δέ, τῷ ὄντι, παρατηροῦντες, ὅτι μεταξὺ
πάντων τῶν διακρινομένων δι' ἀγγίνοισιν, δεξύ-
τητα ἀντιλήψεως καὶ σοβαρότητα παρατηρη-
τικότητος, ἐμφανίζονται κατὰ καιροὺς καινό-
σπουδοὶ τινες, οἱ ὅποιοι ἀρέσκονται εἰς τὰ ταγκὸ
τῆς ἐξελιξεως καὶ γοητεύονται τοσοῦτον ἀπὸ
τὴν πολυμορφίαν τῶν ἡθῶν ἄλλοτριῶν χωρῶν,
ὥστε ἀσυνειδήτως γίνονται κατήγοροι τῶν ἰδίων,
καίτοι πάντες οἱ διανοοῦμενοι καὶ καλλιτέχναι
τῶν χωρῶν ἐκείνων θαυμάζουσι τὸν πλοῦτον
τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὴν ἀγνότητα τῶν
αἰσθημάτων, τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, τὴν ἐμμο-
νήν εἰς τὰς παραδόσεις καὶ ἐκπλήττονται διὰ
τὴν ὀρμητικὴν τάσιν τοῦ Ἑλλήνος εἰς βελτιώ-
σιν τῶν ἡμαρτημένων καὶ παρεισάκτων, τὰ
ὅποια δι' ἀνωτέρας βίας ἐπεβλήθησαν.

Καὶ αὐτυχῶς οἱ καινόσπουδοι οὗτοι ἀντὶ νὰ
ἐμφανισθῶσιν ὡς ὑπέρομαχοι διδάσκαλοι τῶν
ἰδανικοῦ κάλλους ἰδίων παραδόσεων, τὸναν-
τίον ἐπιτίθενται δριμύτατα δι' ἐπιχειρημάτων
μεστῶν ἐκ ξενικῶν καρυκευμάτων καὶ διαλα-
λοῦσιν ὅτι ἐν τοῖς ὀθνεαῖς ὑπάρχει ἢ οὐσία
καὶ τὸ ἄρτυμα, ἐν τῇ ξενολατρείᾳ τῶν δὲ
προτρέπουσι τοὺς ἀφελῆς νὰ ἀποστρέφωσιν
τὰ πάτρια καὶ ἀποπτύωσι τὸ μητρικὸν γάλα ὡς
ἀπόζον καὶ ἀηδές. Ἄλλ' οἱ εὐάριθμοι οὗτοι
κύριοι ἂν ἀρέσκωνται εἰς τὰς ξενικὰς Μούσας,
τὰς πρόδους καὶ τὰ ἄλλοτρια ἡθῆ ἄς ἀφο-
μοιωθῶσι πρὸς τὸ περιβάλλον μὴ ἐνδιαφερό-
μενοι πλέον διὰ τὴν πατριὸν γῆν καὶ τὰς
πρόδους αὐτῆς, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ
ὑπερηφανεύηται ὅτι ἢ Ἑλλὰς ὑπῆρξεν ἢ κοι-
τίς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξέθρεψε καὶ ἀνέδειξε
γίγαντας σώματος καὶ τιτᾶνας πνεύματος βαδί-
ζει δὲ καὶ νῦν ἀκάθεκτος καὶ γοργόπερος εἰς
τὰς νεωτέρας πρόδους καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ
οὐδὲν καὶ κραταιοῦται διὰ τῶν γνησίων τέ-
κνων αὐτῆς, οὐχὶ διὰ φθορᾶς καὶ μεταμορφώ-
σεως τῶν παραδόσεων καὶ παρακαταθηκῶν,
ἀλλὰ δι' ἀπομιμήσεως τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ
ἡρωϊσμοῦ τῶν προγόνων αὐτῆς. Ὁ Ἑλληνικὸς
λαὸς θὰ ἐμψυχοῦται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς
καὶ θὰ διατηρῇ ἀμόλυντα καὶ ἀσπιλα τὰ ἱερὰ
κειμήλια καὶ θὰ μεταμοσχεύῃ τὰς παραδόσεις
του εἰς τοὺς ἀπογόνους, ὅπως δι' αὐτῶν ἀναζωο-
γονηται καὶ θάλλῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ ζωτι-
κὸν αἰσθημα τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου φυλῆς,
ἐξ ἣς ὡς ἀπὸ τηλαυγοῦς φάρου διεχύθη ὁ πο-
λιτισμὸς καὶ ἐφωτίσθησαν οἱ λαοὶ τῆς Λύσεως.

Ἐχω δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι οἱ Ἑλληνοπαῖδες
δὲν θὰ πύσωσι νὰ καταφέρωσι βάρυν τὸν πέ-
λεκον κατὰ τῆς κεφαλῆς παντὸς καινοσπούδου,
ἔπου δὴ ποτε εὐρισκόμενου καὶ ἰσχυρίζομενου,
ὅτι ἢ ἐξέλξις ἐπιβάλλει νὰ μεταβάλλωμεν
ἀγνὰ ἡθῆ καὶ ἔθιμα καὶ θρησκείαν καὶ γλῶσ-
σαν καὶ Μουσικὴν καὶ ποίησιν, ὅπως εὐκοπώ-
τερον ἐνωτιζόμεθα εἰς τὰ ἐπιφανῆ κάλλη ἄλ-